

RAZISKOVALNA NALOGA

Osnovna šola Gustava Šiliha Laporje

GLEJ, DIMNIKAR, PRIMI SE ZA GUMB

Raziskovalno področje: Etnologija

MENTORICA:

Barbara Čretnik, prof.

LEKTORICA:

Milena Krajnc, prof.

AVTORICI:

Anika Kavkler

Tjaša Strmšek

Laporje, 2011

POVZETEK

S to raziskovalno nalogo sva želeli podrobneje raziskati vraže, kako se ljudje z njimi soočajo, jim verjamejo in ali se lahko z njimi zasvojijo. Zanimalo naju je, kako so vraževerje sprejemali in se z njim soočali v preteklosti. Želeli sva osvestiti bralce, do katere mere naj verjamejo vražam in vedeževalcem, ter ljudi posvariti pred morebitnimi posledicami vraževerja. Zanimalo naju je, če vraže škodijo in ali so starejši ljudje bolj vraževerni. Ugotoviti sva želeli, ali ljudje redno berejo horoskop. Ali obstaja razlika med magijo in vraževerjem in ali je le – to utemeljeno. Pri raziskovanju sva uporabili različne metode: raziskovalni intervju, anketo, metodo analize in sinteze ter delo z viri. Podatke sva obdelali ročno in s pomočjo računalniškega programa Microsoft Office Excel. Najprej sva vraževerje preučevale v knjižnih in internetnih virih. Anketirali sva 242 oseb: učence 6. – 9. razreda OŠ Gustava Šiliha Laporje in krajane Laporja z okolico. Intervjuvali sva gospo Marjeto Čas, gospoda Danijela Šmida in gospoda Jerneja Vidmarja. Ugotovili sva, da je vraža stvar ali dejanje, za katero človek verjame, da lahko na nedoumljiv način vpliva na človeško usodo, oziroma življenje. Vraže so prisotne povsod, kjer je prisoten človek in izvirajo iz prazgodovine. V človeški psihi so se je ohranile do danes. Izpodrinili jih nista ne izobrazba, ne inteligenca. Vraže se prepletajo s šegami, navadami, verstvi, magijo, svetom simbolov in mitov. Vraževerje nam pomaga, da v življenje vnesemo malo reda, se umirimo. Za tem ne stoji magična moč samega amuleta ali rituala, ampak vloženo zaupanje. Gospod Vidmar trdi, da lahko vraževerje zelo negativno vpliva na naše življenje, je lahko izvor novih tesnob. Če se odločimo, se vraževerju lahko izognemo in se ga odvadimo. Ugotovili sva, da je polovica Slovencev vraževernih, torej za umirjanje tesnob in skrbi uporabljajo vraže. Z vražami se ne moremo zasvojiti. Vraževerje je utemeljeno in lahko škoduje. Bolj vraževerni so starejši ljudje. $\frac{3}{4}$ ljudi bere horoskop včasih ali redno in napovedim v horoskopu verjame. $\frac{1}{4}$ ljudi verjame v štiriperesno deteljico. Prav tako $\frac{1}{4}$ ne verjame v nobeno znamenje sreče. Manj kot polovica anketiranih ne verjame v nobeno znamenje nesreče. Najmanj marajo petek, 13. in črno mačko, ki jim prečka pot. Redki posamezniki svojo vraževernost skrivajo. Ljudje vedo, da je med vraževerjem in magijo razlika. Skoraj polovica ljudi bi izkoristila možnost, da bi lahko izvedeli, kaj se bo zgodilo v prihodnosti. Gospod Danny pravi, da se jasnovidci morajo držati etike. Mučenje in umori čarovnic ter poboji mačk se nama zdijo kruti in nepotrebni. V preteklosti so se ljudem zdeli smiselni. Veseli sva, da se z vraževerjem ne moremo zasvojiti. Skrbi naju, ker kar polovica Slovencev za umirjanje tesnob in skrbi uporablja vraže. Obstajajo tudi drugi načini soočanja s strahovi.

ZAHVALA

Posebej bi se radi zahvalili mentorici, gospe Barbari Čretnik, za ves trud, pomoč pri nalogi, potrpežljivost in usmerjanje pri raziskovanju. Hvala tudi gospe Mileni Krajnc za lektoriranje raziskovalne naloge.

Zahvaljujeva se tudi vsem krajanom ter učencem Osnovne šole Gustava Šiliha Laporje, ki so izpolnili anketni vprašalnik in nama omogočili raziskati več o vraževerju. Iskrena hvala tudi gospe Marjeti Čas, gospodu Jerneju Vidmarju in gospodu Danijelu Šmidu, s katerimi sva izvedli intervju.

Hvala tudi vsem, ki ste kakorkoli drugače pripomogli k nastajanju te naloge.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	7
2	TEORETIČNI DEL	9
2.1	Kaj je vraža?	9
2.2	Vraže v prazgodovini in skozi čas do danes	9
2.2.1	Vraže danes na Slovenskem	11
2.2.2	Nastanek in izvor vraž, od kod in zakaj?	12
2.3	Od magije do vraž	13
2.4	Vrste praznoverja	14
2.4.1	Ali se lahko izognemo vraževerju?	14
2.4.2	Vraže po svetu	14
2.4.3	Vraževerje med zvezdniki	15
2.5	Najpogostejše vraže	16
2.5.1	Petek, trinajsti – nesrečen ali lažna slava?	16
2.5.2	Predmeti	17
2.5.3	Mačke in vraževerje	18
2.5.4	Od kod izvira mačka?	19
2.5.5	Dobri in slabi časi mačk	19
2.5.6	Zgodovina čarovništva	20
2.5.7	Mačke - družabnice čarovnic	21
2.6	Naravne vraže	22
2.6.1	Živali	22
2.6.2	Rastline	23
2.6.3	Vreme	23
2.6.4	Vraževerja o ljudeh	23
2.6.5	Poročno vraževerje	24
2.6.6	Moč števil	25
2.6.7	Srečni in nesrečni dnevi	26
2.7	Vraževerje nezavedno vpliva na nakupovalne navade potrošnikov	26
2.8	Kaj o vraževerju menijo psihologi?	26
3	EMPIRIČNI DEL	28
3.1	Namen empirične raziskave	28
3.2	Metodologija	28

3.3	Raziskovalni intervju	28
3.4	Raziskovalna anketa	28
3.5	Obdelava podatkov	28
4	REZULTATI	29
4.1	Raziskovalni intervju s prof. Marjeto Čas	29
4.2	Raziskovalni intervju z gospodom Danijelom Šmidom-Dannyem	31
4.3	Raziskovalni intervju z gospodom Jernejem Vidmarjem	34
4.4	Analiza anket	37
	42
5	RAZPRAVA	45
5.1	Ovrednotenje hipotez	45
5.2	Diskusija	47
6	ZAKLJUČEK	48
6.1	Predlogi za nadaljnjo raziskavo:	50
6.2	Uporabnost naloge	50
7	LITERATURA IN VIRI	51
7.1	Literatura	51
7.2	Viri slikovnega gradiva	52
7.3	Ustni viri	52
8	PRILOGE	53

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Spol anketirancev.	37
Graf 2: Starost anketirancev	37
Graf 3 in 4: Rezultati 3. anketnega vprašanja pri ženskah	38
Graf 5 in 6: Rezultati 3. anketnega vprašanja pri moških	38
Graf 7: Rezultati 3. anketnega vprašanja pri moških in ženskah – povprečje.	38
Graf 8: Rezultati 4. anketnega vprašanja.	39
Graf 9: Rezultati na podvprašanje 4. anketnega vprašanja.	39
Graf 10: Rezultati 5. anketnega vprašanja anketiranih moških in žensk.	40
Graf 11: Rezultati 6. anketnega vprašanja anketiranih moških in žensk.	40
Graf 12: Rezultati 7. anketnega vprašanja.	41

Graf 13: Rezultati 8. anketnega vprašanja.	41
Graf 14: Rezultati 9. anketnega vprašanja.	42
Graf 15: Rezultati 10. anketnega vprašanja.	42
Graf 16: Rezultati na podvprašanje 10. anketnega vprašanja.	43
Graf 17: Rezultati 11. anketnega vprašanja.	43
Graf 18: Rezultati 12. anketnega vprašanja.	44
Graf 19: Rezultati na podvprašanje 12. anketnega vprašanja.	44

KAZALO SLIK

Slika 1: Amulet	15
Slika 2: Podkev	18
Slika 3: Črna mačka	19
Slika 4: Ena izmed izvedb za mučenje in ubijanje čarovnic.....	20
Slika 5: Pikapolonica	22
Slika 6: Štiriperesna deteljica.....	23
Slika 7: Sedem palčkov	25

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Vprašanja za raziskovalni intervju z gospodom Jernej Vidmarje, specialistom klinične psihologije na Pediatrični kliniki v Mariboru	53
Priloga 2: Vprašanja za raziskovalni intervju z gospo Marjeto Čas, učiteljico zgodovine na Osnovni šoli Gustava Šiliha Laporje	53
Priloga 3: Vprašanja za raziskovalni intervju z gospodom Danijelom Šmidom – Danny, vedeževalcem.....	54
Priloga 4: Anketni vprašalnik za učence OŠ Gustava Šiliha Laporje in krajani Laporja.	54

1 UVOD

V raziskovalni nalogi bova predstavili, kako se ljudje soočajo z vraževerjem, ali mu verjamejo ali ne, so od njega odvisni in kako so vraževerje sprejemali ter so se z njim soočali v preteklosti.

Za to tematiko sva se odločili zato, ker meniva, da je vraževerje zelo zanimiva tema o kateri lahko napiševa mnogo zanimivega. Zanimalo naju je, kaj sploh je vraževerje, kaj nam sporoča ter kako se ljudje nanj odzovejo. Kasneje sva se odločili, da podrobneje raziščeva, kako vraževerje vpliva na človeka, vrste vraž, če človek lahko postane z njimi obseden. Kakšna je razlika med vraževerjem in magijo? Kaj o vraževerju menijo psihologi? Meniva, da se ljudje k vražam zatečejo, ker se bojijo, da bodo njihova dejanja v prihodnosti prinesla neprijetne posledice. Da bi se temu izognili, nosijo amulete, trkajo na les, pljuvajo čez ramo, hodijo k jasnovidcem, da bi jim napovedali prihodnost. Podrobneje bova raziskali, zakaj so včasih sežigali čarovnice in zakaj so mačke tako osovražene.

Z vraževerjem se soočamo vsak dan, vendar se tega skoraj nikoli ne zavemo. Na svetu je zelo veliko vedeževalcev. Meniva, da se njihov posel lepo obrestuje. Predvidevava, da več kot polovica vedeževalcev na svetu laže in si izmišljuje določene stvari, za katere je tako in tako samoumevno, da se bodo zgodile, vendar vseeno misliva, da je druga polovica vedeževalcev takšnih, ki resnično vedo kaj delajo in nam lahko povedo, kaj se bo v resnici zgodilo. Nekateri ljudje jemljejo vraže kot pozitivno stvar, nekateri pa imajo te vraže za laži in prevare, ki vplivajo na človeško psiho. Pomembno je tudi, da znajo ljudje presoditi, da vražam zaupajo ali ne. Če bodo ljudje preveč zaupali vražam, meniva, da lahko postanejo od njih odvisni. Vraževerje lahko na ljudeh pusti različne posledice, na primer zasvojenost z vražami in zmanjšanje finančnega stanja zaradi prepogostih obiskov pri vedeževalcih.

Upava, da bova s to raziskovalno nalogo ljudi seznanili o vraževerju, do katere mere naj verjamejo vražam in vedeževalcem ter jih posvarili pred morebitnimi posledicami zasvojenosti.

Dela sva se lotili z zbiranjem knjižnih in internetnih virov. Med učenci 6. – 9. razreda OŠ Gustava Šiliha Laporje in med krajanji Laporja z okolico sva izvedli anketo.

V raziskovalni nalogi sva si zastavili naslednja raziskovalna vprašanja:

- ❖ ali so ljudje z vražami zasvojeni;
- ❖ ali so starejši ljudje bolj vraževerni;
- ❖ ali ljudje redno berejo horoskop;
- ❖ ali sploh obstaja kakšna razlika med magijo in vraževerjem;
- ❖ je vraževerje utemeljeno;
- ❖ ali vraževerje škoduje.

Zastavili sva si naslednje hipoteze:

- ❖ ljudje z vražami niso zasvojeni;
- ❖ starejši ljudje so bolj vraževerni;
- ❖ ljudje redno berejo horoskop;
- ❖ med magijo in vraževerjem je velika razlika;
- ❖ vraževerje je utemeljeno;
- ❖ vraževerje ljudem škoduje.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 *Kaj je vraža?*

V SSKJ piše, da je vraža verovanje, prepričanje, da lahko kaka stvar, dejanje na razumsko nedoumljiv način vpliva na usodo, življenje koga: prepričanje, da črna mačka, ki komu prečka pot, prinaša nesrečo, je vraža. Vraževerje je verovanje v vraže [1].

2.2 *Vraže v prazgodovini in skozi čas do danes*

Ljudje si v prazgodovini niso znali razlagati bliska, ki so ga imeli za skrivnostno moč, katere niso mogli obvladati. Blisk jim je dal zelo potrebno življenjsko stvar – ogenj. Okoli ognja in bliska se je gotovo spletlo veliko razlag. Nato se je človek duhovno še bolj razvil in hotel je dobiti nove razlage še za druge predmete iz narave, kot so živali in drevesa, nekaterim pa je pripisoval magično moč in jih je poosebil. Hoteli so doseči tudi to, da bi po smrti živeli še isto življenje naprej. Če je poglavar umrl kot poglavar, bo tudi po smrti živel kot poglavar in je zato imel večjo grobnico. Če pa je človek umrl kot suženj, bo pa tudi po smrti suženj [2].

Eno od znamenj, ki kažejo, kako živo je v ljudeh nerazumsko, človeško praznoverje. Z drugo besedo mu pravimo tudi vraževerje, vendar je dandanes ta pojem ožji od prvega. Posameznik denimo ni praznoveren, vendar verjame v nekatere vraže ali jih vsaj upošteva. Arhaični človek je bil odet v »plašč iz vraž«, ki so obvladovale in celo določale njegovo življenje. Praznoverje je bilo vsakdanja hrana pogankega sveta. Pogani so imeli, četudi se še tako čudno sliši, radi vse pospravljeno. Zapletene odgovore o vesolju, naravi in človeku so razvrstili v »predalčke« praznoverja, da so imeli odgovore takoj pri roki, saj takrat ni bilo treba ničesar preverjati, zato pa je bila človekova radovednost nenasitna. Ljudje so se trdno oklepali vraž, zato je sčasoma postajalo njihovo mišljenje togo in poganske civilizacije so večinoma propadle.

Nemški fizik, pisatelj in kritik Georg Christoph Lichtenberg, je leta 1790 označil svoj odnos do vraževerja takole: »Zelo sem praznoveren, vendar se tega niti najmanj ne sramujem. V vsaki bolj nenavadni zadevi ali dogodku vidim kakšno posebno (preroško)

znamenje. Za profesorja fizike je to malo čudno, mar ne? No, na drugi strani sem vedno pridigal zoper praznoverje, sam pa sem najhujši vrač.«

Z vraževerjem je, kot rečeno, povezana tudi človeška drugačnost. V nekaterih azijskih in afriških državah moraš naključen pogled na invalida sprati s posebnim postopkom z blagoslovljeno vodo ali celo živalsko krvjo. Afriški črnski albini so v družbi močno zapostavljeni, saj so tudi zelo opazni. V Zimbabveju verjamejo, da imajo ti ljudje v sebi ne le močne, temveč tudi zle duhove. Drugod verjamejo, da so albini podli, sadistični ter duševno in umsko zaostali. V številnih afriških vaških okoljih so albine takoj po rojstvu ubili, češ da prinašajo nesrečo in zlo. Najbrž jih ubijajo ponekod še danes, v mestih pa so ožigosani kot manjvredni pripadniki svoje rase. Starši albinskih otrok navadno ne dajejo v šole, ker bi jih tam preveč zasmehovali, odrasli pa težko dobijo zaposlitev. V Afriki so razširjeni tudi predsodki, da so albini kužni.

V Južni Ameriki in na drugih celinah poznajo velike čarovniške trge. Največji tak, Mercado De Las Brujas, je v La Pazu v Boliviji. Zelo spodoben čarovniški trg je tudi v brazilskem Recifeju (Pernambuco). Tam prodajajo na stotine amuletov, talismanov, posušenih živali, rastlin, zvarikov itn. Z vraževerjem se srečujemo povsod po svetu. Kitajci na Tajvanu in drugje pričakajo novo leto v rdečem spodnjem perilu, ker ta barva odganja po vsem svetu demone in nesrečo. Na prednjih maskah avtobusov, tovornjakov in osebnih avtomobilov pogosto tudi pri nas vidimo pritrjene konjske podkve celo tam, kjer konj že zdavnaj ni več; le – te so seveda zabite v hlevska in hišna vrata, pa na hišno steno, kjer opazimo tudi srečo prinašajoče pajke.

Razsvetljenstvo je skušalo praznoverje odstraniti – celo Primož Trubar je rohnel nad ljudsko neumnostjo, hkrati pa je stoletje za njim, kot že rečeno, Valvasor še verjel v coprnice, hudiča in zmaje – njegove korenine pa so ostale razraščene v človeški psihi.

Zelo veliko krščanskih vraž izvira iz antike ali iz časa pred antiko. Čeprav ves planet pozna skrivno moč las, je na krščanstvo posebno vplivala knjiga sodnikov, v kateri je Samson razglasil, da bi njegovo nadnaravno moč lahko uničili zgolj tako, da bi mu odrezali lase. V Levitskem zakoniku pa najdemo božjo prepoved striženja brade in las. Drugje beremo zapoved, da pomenijo striženje las, rezanje nohtov in novo oblačilo simbolično dejanje za začetek novega življenja. Ljudska domišljija pri zdravljenju bolezni je (bila) neizmerna. V krščanstvo je iz antike zašlo tudi verovanje, da imajo deli trupla, na primer mrtvaški zobje, roka itn., posebno zdravilno moč, zlasti če so bila to trupla ljudi, ki so umrli nasilne smrti. Spet drugačna pot do zdravljenja je bilo prenašanje bolezni na zemljo, kamne, drevesa, vodo, živali ali pa kar na ljudi [3].

Kdor misli, da so vraže samo del starega, poganškega sveta, se moti. Človek je res spreminjal svoj način življenja, njegovo doživljanje pa je ostalo skrivnostno, zato se je vraževerje v človeški psihi ohranilo vse do danes. Izpodrinili ga nista ne izobrazba ne inteligenca. Veliko ljudi še danes verjame v čarovnice in demone ter v prerokovanje iz kart in skodelic kave. Vedeževalka za malo denarja napove srečo tako, da v zavest praznovernega vlije novo praznoverje. So tudi ljudje, ki močno verjamejo v sanje. Danes je znana tudi podkev. Ljudje jo pribijajo nad vhode hiš, vozniki pa jo dajo za srečnejšo vožnjo tudi pod stol. Zelo znana je tudi vraža, ko črna mačka prečka cesto. Črna mačka naj bi bila simbol nesreče. Pravo nasprotje mačke je dimnikar. Zelo priljubljen je horoskop. Pogosto ga najdemo v medijih. Med vsemi vražami je najbolj zanimiv petek, 13.. Ljudje pogosto na ta dan nočejo začeti delati kakšnih pomembnejših del, ker verjamejo, da jim ne bi uspelo. Tudi v hotelih, kjer naj bi bile sobe št. 13, ne dajo številke 13, ampak rajši dajo 12 a ali pa nadaljujejo kar s številko 14. Zakaj petek? Že v starem Rimu je petek veljal za dan pogubljenja, ko so izvajali smrtne kazni. V preteklosti je pri Egipčanih št. 13 pomenila smrt. Petek 13. naj bi bil tudi slab dan za potovanja. Danes je v Philadelphii klub »Petek 13.«. Člani tega kluba se dobijo petek 13., izzivajo svojo srečo in hodijo pod lestvami, razbijajo ogledala, odpirajo dežnike v zaprtih prostorih Vsi ljudje, ki se s tem prerokovanjem ukvarjajo, s tem zaslepijo druge in tudi samega sebe. Sreča, ki jo napovedo, ni odvisna od zvezd, od kart ali od skodelice kave. Odvisna je le od koristnega dela, ki človeku prinese srečo [2].

2.2.1 *Vraže danes na Slovenskem*

Vraže so danes nekaj, čemur le še redki ljudje verjamejo, čeprav so se po zaslugi ustnega izročila številne ohranile do danes. Brez dvoma se nekateri stari običaji, še najbolj pa vraže, ne bi ohranili, če ne bi v preteklosti Slovenci imeli toliko zbiralcev in zapisovalcev. V skopih podatkih nam na primer o koledovanju poroča že Primož Trubar. Za ohranjanje slovenskega izročila pa je ogromno prispeval znameniti zgodovinar in kronist Janez Vajkard Valvasor. Še danes lahko številne vraže in stare običaje rekonstruiramo samo iz njegovih poročil. Zbiranje ljudskega izročila starih običajev in praznih verovanj je doživelo ogromen napredek v 19. stoletju. V drugi polovici preteklega stoletja namreč ne moremo

mimo imena Meličana Janeza Navratila, čigar bogata zbirka starih ljudskih običajev in vraž še danes pomeni eno najpopolnejših zbirk v Sloveniji [4].

2.2.2 *Nastanek in izvor vraž, od kod in zakaj?*

Vraževerje sega v človeško prazgodovino in se zato, podobno kot magija in tehnika, razvija po svoje. Na splošno velja prepričanje, da je praznoverje nastalo iz želje po razlagi življenja in naravnih pojavov, ki jih človek ni mogel razumeti in je bil ob njih nemočen. Vendar to ne drži povsem. Nekatere razvite stare civilizacije in posamezniki so se dokopali do velikega razumevanja pojavnega in celo ne pojavnega sveta, ali z drugimi besedami, do znanja, ki ga potrjuje tudi današnji znanstveni svet, vendar z drugačnimi metodami. Stari Indijanci so poznali atom in njegovo zgradbo, še manjše različne delce prane (nevidne vitalne kozmetične energije) in vse to poimenovali. Poznali so še vrsto drugih osupljivih stvari, ki jih znanost korak za korakom šele odkriva [3].

Nekoč v preteklosti je bilo vse, kar danes označujemo kot vraževerje, vera. Vraže se prepletajo s šegami in navadami, verstvi, magijo, svetom simbolov in mitov, ker so ljudje včasih verjeli, da je vse na svetu povezano in organizirano od boga. Tako med preprostimi in izobraženimi ljudmi po celem svetu najdemo polne police praznoverja, predsodkov in idej: plišaste živalce, obeske, okrasne blazinice, ki spominjajo na nekdanje amulete in talismane, maskote. Ljudje upajo, da jim bodo prinesli varnost in odgnali nesrečo. Precejšnjo vlogo ima vraževerje v medicini in naravoslovnih vedah. Prav v zdravstvu, medicini in veterini so se ohranile praznoverne predstave o boleznih, njihovem nastanku, poteku in načinih zdravljenja. V želji po vplivanju na naravo, odvratanju nesreč, videnj v prihodnost so se porajala različna magična delovanja, dejanja, s katerimi naj bi odvrčali zle sile, bolezni, nesrečo in ugodno vplivali na ljudi, živali, vreme, pridelke ipd. [3].

Razumljivo je, da je praznoverje del človeka, njegove psihe. Je poglavitni del človeškega razmišljanja, vere, načina življenja in kulture. Nekoč je bilo praznoverje sestavina vsakdanjega življenja. Dandanes se ostankom tako imenovanega ljudskega verovanja ne posmehujemo, saj vemo, da gre za kulturno bogastvo, pa tudi za resnično stanje človeške psihe. V vražah je skrit drobec resnice. Ta je enkrat večji, drugič manjši, vendar nedvomno obstaja. V vražah so pogosto skriti narobe obrnjeni koščki nekaterih resničnih in pravih

spoznanj, zato je s skrbnim študijem mogoče razložiti ozadje ali nastanek le - teh. Vraževerje je torej živ način razmišljanja naših prednikov in del verovanja, ki je bilo nekoč živo in zelo logično, a je danes zavestno večinoma ali delno opuščeno in (delno) pozabljeno. Vraže kažejo na to, da človek sprejema obstoj sil, ki jih ne pozna, za katere ve ali pravi, da so nad njim, hkrati pa verjame, da lahko nanje vpliva, si jih pridobi, ali pa celo podredi. To počne magija načrtno, nenačrtno pa praznoverje. In tako se lahko zgodi, da hoče človek naključje nadzorovati z vražo, potem pa se zgodi, da nazadnje vraža nadzoruje človeka [3].

Težko je točno reči, od kod izvirajo vraže in s čim je povezan njihov nastanek. Kajti za vsako vražo stoji kakšna stara nepojasnjena legenda, točnih informacij pa večinoma ni. Večina je zelo starih, tudi več stoletij, v nekaterih primerih celo tisočletij. Vraževerje ali praznoverje je dandanes ostanek tako imenovanega ljudskega verovanja – »prazne ali babje vere«. Vraže so narodno kulturno bogastvo, ki so nastale ob takšnih in drugačnih dogodkih. Ljudje se iz njih ne norčujejo, saj se bojijo, da bi se jim v nasprotnem primeru lahko kaj zgodilo. Pomen vraž je od naroda do naroda drugačen. Ponekod se jih spominjajo z veseljem ter jim posvetijo veliko pozornosti, ponekod pa so se skozi stoletja pozabila [5].

2.3 *Od magije do vraž*

Magija je toliko stara kot človek. V zgodovini človeštva je vplivala na religijo, umetnost, poljedelstvo, obrt, tudi na znanost in še na državno oblast ter družbene ustanove. Zahodno izročilo magije je nastalo v starem rimskem svetu v začetku našega štetja, njen izvor pa je zavil v meglice in mrak zgodovine. Magija je poskus uporabiti neko moč s postopki, za katere verjamemo, da neposredno in samodejno vplivajo na človeka, naravo in božansko. Zgodovine magije ni mogoče povsem oddeliti od zgodovine religije in znanosti.

Magija skuša obvladati nadnaravne vplive. Precej bolj se ukvarja s tistim, kar »prinese« želen izid in izpolni pričakovanje, kakor z vprašanji, kako in zakaj je nekaj mogoče doseči. V magiji, kadar ravnamo po ustreznih pravilih, mora biti izid dober. Če se to ne zgodi, je kriv postopek ali pa nedoslednosti, neupoštevanje natančnih pravil. Magija je bila pozitivno sredstvo za ohranjanje samospoštovanja in ob poskusih, da bi zagotovili napredek in uspeh, tudi mehanizem obrambe proti naravnim in nadnaravnim silam. Različne magije, od zapletenih obredij do čarovnij, amuletov, talismanov in drobnih

praznoverij, se uporabljajo za obrambo pred sovražnimi silami narave, zlimi znamenji ter hudobnimi demoni in duhovi. Magične praktike pa so uporabljali in jih uporabljajo še danes za odvrnitev, onesposabljanje pogubnih čarovnih mahinacij magov, čarovnikov in coprnice.

Magija je meč z dvema reziloma. Ljudsko razločevanje bele magije od črne je odvisno od opazovalčevega zornega kota. Vrač, ki prikliče nad sovražnika svojega plemena prekletstvo, meni, da se ukvarja z belo magijo, sovražnik pa je prepričan, da s črno. Prva je torej pozitivna, druga negativna. Vendar se z magijo ne ukvarjajo samo vrač ali šaman, kralj in svečenik, temveč jo uporabljajo tudi posamezniki [3].

2.4 Vrste praznoverja

Praznoverje je mogoče razdeliti v tri skupine. Pri prvi imamo opraviti z vero ali mišljenjem, da bo neko dejanje, narejeno v določenem času, prineslo nesrečo, zato se mu je treba izogniti. V drugo skupino sodi želja, da bi človek ali skupnost, ki ji pripada, z določenim obredom, s čarovnijo ali magično praktiko dosegla želeni cilj. V tretjo skupino pa sodijo prerokovanje, branje in razlaganje znakov in znamenj, ki napovedujejo po verovanju slab ali dober dogodek, letino, poroko, smrt in tako dalje [3].

2.4.1 Ali se lahko izognemo vraževerju?

Seveda se lahko izognemo vraževerju, vendar za to ni potrebno hoditi na nobena psihična zdravljenja. Vse to je odvisno samo od posameznika. Če je človek zelo veren, se bo težko izognil temu, vendar mu bo vseeno lahko uspelo. Ko se znajdeš v kakšnem od položajev, npr. potrkaš na les ali trikrat pljuneš čez ramo, sploh ne odreagiraš. Tako kot se jih je človek navadil, se jih bo lahko tudi odvadil [2].

2.4.2 Vraže po svetu

V Indoneziji odprejo vsa vrata, kadar se rojeva otrok, saj menijo, da to pospeši porod. Na Kitajskem in tudi drugod v Aziji jedo špagete, saj menijo, da bodo dlje živeli. V Združenih državah Amerike črnci na jugu menijo, da bodo obdržali ljubezen nekoga tako, da bodo

pod prag zakopali nekaj njegovih las. Če se ugrizneš v jezik pri Indijancih pomeni, da boš dobil sladkarije ali pa slišal prijetne novice od prijateljev. V Afriki verjamejo, da je netopirjevo življenje povezano z nekim živim človekom. Smrt netopirja pomeni tudi smrt nekega človeka, ki naj bi bil z njim »povezan«. V Evropi je znana vraža, da ni dobro, če koga srečaš na stopnicah. Če pa že na koga naletiš na stopnišču, prekrižaj prste ali pa se dotakni lesa. Vendar dandanes te vraže ne veljajo več, saj je skoraj nemogoče, da ne bi nekoga srečal na stopnišču. Še danes v mnogih srednjeevropskih državah verjamejo, da dimnikar v svoji zamazani črni obleki in sajastim obrazom prinaša srečo. Če ima zraven še lestev, je še boljše. Ko zagledamo dimnikarja, se moramo prijeti za gumb (čim večji je, tem boljše je) in izpolnila se nam bo skrita želja. Povsod v Evropi se človek razveseli gumba, ki ga najde na cesti. To namreč pomeni, da bo dobil novega prijatelja. V Nemčiji in pri nas je znana vraža, da kdor zna, lahko doma z vrvjo pomolze vse (tuje) krave na planini. Vrv mora v hiši vreči čez drog in jo »molsti«. V Rusiji doma ne smeš žvižgati, saj te to spravi ob denar [5].

2.4.3 *Vraževerje med zvezdniki*

O Cameron Diaz pravijo, da je vraževerna od glave od peta. Hollywoodsko dekle nosi več amuletov, na primer verižico, ki ji jo je podaril prijatelj in naj bi jo ščitila pred učinki staranja. Cameron tudi kar naprej trka ob les. Sodeč po tem, kakšen je videz te igralke in kakšna je njena poklicna pot, vraževernost nemara pomeni tudi srečo Tako je ugledni igralec Geoffrey Rush leta 1997 pred podelitvijo oskarja za najboljšo moško vlogo v filmu Sijaj na vprašanje o vraževerju potegnil iz žepa plastičnega Jaka racmana in povedal, da brez te figurice ne gre nikamor. Nato je zmagal. Jaka racman se je znova znašel v soju

žarometov, ko je Geoffrey čez dve leti prejel najuglednejšo nagrado za televizijsko vlogo in bil vnovič nominiran za oskarja, za vlogo v filmu Zaljubljeni Shakespeare. Zvezda hip-hopa Missy Elliot zelo resno jemlje vražo o črnih mačkah. »Če mi črna mačka prečka pot, se takoj obrnem in se vrnem domov.« Cuba Gooding ima amulet, vendar se na vprašanje, kakšnega, samo skrivnostno nasmehne. Najbrž zato, ker po razkritju ne bi več deloval.

Slika 1: Amulet

Igralec in pevec Meat Loaf se nikamor ne odpravi brez nagačenih medvedov Mandy in Mariette. Richard Gere, Sharon Stone in Cybill Shepherd spadajo med tiste, ki verjamejo v energijo in zdravilne moči kristalov.

Večina znamenitih igralcev se še danes drži starega gledališkega vraževerja: v zaodrju nikdar ne izreci naslova predstave in ne žvižgaj, pa tudi nikomur ne zaželi sreče. Če kdo žvižga v garderobi Richarda Chamberlaina, ga ta nažene skozi vrata, jih zapre in se trikrat obrne, preden se tista oseba spet lahko vrne. Vsemu napredku znanosti navkljub vraževerje vlada v športnih garderobah, pa tudi v garderobah hollywoodskih zvezdnikov. Svete navade, priljubljena hrana in celo srečne spodnjice igrajo pomembno vlogo v obredih, ki jih opravljajo vsi: od navadnih ljudi do športnih, filmskih in televizijskih zvezdnikov. Prave rože, denar, nakit ogledala in krste na odru pomenijo klicanje nesreče. Srečo prinaša, če ob vstopu na prizorišče zaškripa pod igralčevim ali igralkinim čevljem, ali če se v gledališču naseli mačka. Bistvo igralskega vraževerja je v strahu pred spremembo. Če je bila premiera uspešna, si ne želijo prav nobene spremembe, dokler je predstava na sporedu. Hitler je ljubil številko 7, zato je vse večje bitke načrtoval za sedmi dan v mesecu. Svoj simbol, nacistično svastiko, je zasnoval na osnovi starodavnega simbola, znanega iz hinduizma, džainizma in budizma, ki je med drugim predstavljal kolo življenja. Winston Churchill je za srečo božal črne mačke. Škotska kraljica Marija si je dala pred svojo smrtjo prerokovati iz kart; potegnila je pikovo karto, ki prinaša nesrečo. Napoleon Bonaparte se je na smrt bal mačk in številke 13. Admiral Lord Nelson je dal na glavni jambor svoje ladje pribiti konjsko podkev [6].

2.5 Najpogostejše vraže

2.5.1 Petek, trinajsti – nesrečen ali lažna slava?

Verjetno vsi poznamo petek, 13. Če že niste sami vraževerni, pa ste si zagotovo kdaj ogledali kakšno grozljivko s tovrstno tematiko. Petek, 13., je v številnih kulturah po svetu negativen dan, saj na vsakega od nas prežita nevarnost in nesreča. Zgodovina tega petka je relativno kratka in kot kulturni pojav se je izjemno hitro zakoreninil v različnih družbah. Pred 20. stoletjem petek in številka 13 nista bila na noben način povezana, čeprav je že takrat številka 13 veljala za nesrečno številko.

Začetek petka 13. povezujejo z različnimi dogodki v človeški zgodovini, ki so imeli slabe posledice: različne katastrofe, vojaški spopadi, porazi in bolezni. Tako s petkom 13. najpogosteje povezujejo naslednje dogodke:

- v petek, 13. Oktobra, 1307 je dal francoski kralj Filip 4 hkrati aretirati ogromno število vitezov templjarjev. Na podlagi tega dogodka se je v Franciji kasneje oblikoval negativen odnos do petka;
- petek naj bi bil dan, ko je Eva v raj Adamu ponudila prepovedano jabolko, čeprav nikjer ni omenjeno, da bi bil ta petek ravno 13.;
- na petek je bil obešen Jezus po zadnji večerji s 13. Apostoli;
- trinajsti je bil Jezusov izdajalec Juda Iškarjot.

Petek, 13. povzroča pri velikem številu ljudi strahove, ki jih povsem ohromijo. Zaradi njega podjetja, še posebej letalske družbe, izgubljajo velike količine denarja in več tisoč ljudi trpi zaradi fobije pred tem dnevom. Dokaz so naslednji podatki:

- strokovnjaki ocenjujejo, da se na petek, 13. dobiček različnih podjetij zmanjša za 800 do 900 milijonov ameriških dolarjev, ker se ljudje bojijo opravljati vsakodnevne aktivnosti;
- britanski strokovnjaki so ugotovili, da se število prometnih nesreč v Veliki Britaniji občutno poveča na ta dan;
- psihologi ocenjujejo, da petek, 13. psihično vpliva na več kot 17 milijonov ljudi, ki imajo fobijo pred tem dnem.

Zaenkrat nobena raziskava ni pokazala povezave med nesrečnimi oziroma negativnimi dogodki, ki se dogajajo bodisi posameznikom bodisi večjemu številu ljudi. Res je, da se na ta dan ponekod poveča število nesreč, vendar strokovnjaki menijo, da gre le za živčnost in nezbranost ljudi, ki ves dan pričakujejo, da se jim bo zgodilo kaj slabega. Tako niso dovolj pozorni na dogajanje okrog sebe, zato je povečano število prometnih nesreč v Veliki Britaniji [7].

2.5.2 Predmeti

Poznamo predmete, ki nam prinašajo srečo in nesrečo. Če čevlji škripajo, pomeni, da niso plačani. Kadar se ti odveže predpasnik, pomisli, da nate misli ljubljena oseba. Če najdeš

kos železa na njivi, boš živel še veliko let in delal na njivi, na kateri si našel kos železa. Če razbiješ ogledalo, boš imel 7 let nesreče. Tega se lahko ubraniš tako, da koščke ogledala pobereš in jih zakoplješ. Lahko jih odneseš v potok, oziroma v katerokoli tekočo vodo in jih tam pustiš.

Gumbi na splošno prinašajo srečo. Če so nepravilno zapeti te lahko doleti nesreča. Podkev velja za predmet, ki prinaša srečo. Če je obrnjena navzdol, prinaša nesrečo [5].

Slika 2: Podkev

2.5.3 *Mačke in vraževerje*

Vraževerje, povezano z živalskim svetom, izvira iz časov, ko se je človek vedno znova srečeval z grozo vzbujajočimi živalmi. To je burilo njegovo domišljijo in vplivalo na nastajanje mitov in legend. Kadar najdemo štiriperesno deteljico, si obetamo srečo, kadar nam prečka pot črna mačka, pričakujemo nesrečo. Toda v Angliji prinaša črna mačka srečo, nekoč pa so te sesalce tako vneto častili, da so upodabljali v njihovi podobi celo božanstva.

Mačka velja za najbolj skrivnostno in mistično žival, saj s svojim “osmim čutom”, ljudje imamo v najboljšem primeru le “šestega”, zazna žarčenje, zemeljska magnetna polja, zračni tlak in spremembe vremena. Odziva se na sonce in luno, ima neverjetno natančen občutek za čas. Kadar čepi pred mišjo luknjo, pa se lahko čas tudi ustavi. Številna poročila pričajo, da je mačkam znano tudi področje metafizike. Domov najdejo, če so po nekaj sto kilometrov proč. Najdejo celo svojega človeka, ki se je odselil neznan kam.

Mačk nekateri ne marajo, ker trdijo, da grizejo telefonske žice po strehah. Mačja dlaka bi naj v pljučih povzročala strašne bolečine, celo tuberkulozo. Nekateri nimajo nič proti mačkam, vendar ne vidijo radi, da jim prečkajo pot. Ti jih verjetno ne pobijajo, ker bi si s tem nakopali sedem let nesreče. Če pa bi si to le drznili, bi se nesreče nikoli ne znebili. Ponekod so prepričani, da nam posredujejo mačke svoje meteorološke sposobnosti z umivanjem za ušesom, ki napoveduje dež. Drugi jim oporekajo, češ da s tem početjem napovedujejo zelo ugleden obisk. Mačje vrline so tudi prinašanje premoženja, omogočanje nevidnosti, zdravljenje padavice in golše ... Tribarvne mačke so menda učinkovita zaščita proti požarom. Izjemno nevarnost predstavljajo bele mačke, saj napovedujejo zanesljivo

smrt, ki nastopi v dveh urah. Slišati je tudi grozljive pripovedi o smrtonosnem poležavanju sosedovih mačk na dojenčkovih obrazih. Mačje sprehajanje pred hišo ni zaželeno, ker napoveduje prepir ali nesrečo. Kadar se mačke pretepajo na petek, lahko kdo umre. Mladoporočenci morajo biti ob sprejemanju zakonskega jarma posebno pozorni na to, da pred cerkvijo ni mačke, sicer bo ta jarem zanesljivo nevzdržen [8].

2.5.4 Od kod izvira mačka?

V tančice skrivnosti je zaviti tudi izvor mačk. Stari Grki so bili prepričani, da jih je ustvarila boginja Diana, da bi razjezila svojega brata, ki se je ponašal z dostojanstvenim levom. V muslimanskem svetu pa so menili, da je mačka plod ljubezni med opičjim samcem in čudovito levinjo. Tretja legenda o mačkah govori, da pred vesoljnim potopom teh živali ni bilo. Ko je Noe vkrcaval na svojo barko par od vsake živalske vrste, ni niti pomislil, da mu bodo podgane povzročile toliko sivih las. Svojo vrsto so namreč začele nadaljevati že kar na barki in pridno uničevale tako potrebne zaloge hrane. Tedaj je lev kihnil in iz njegovega gobca je zletel mačji par, ki je poskrbel za primernejše število teh glodavcev. Težave z mišmi in podganami so imeli očitno tudi Egipčani v svojih shrambah žita. Mačka je pri njih namreč veljala za sveto žival in mačjo glavo je imela celo boginja Bast. Kdor je to

dragoceno žival ubil, je bil obsojen na smrt. O iskrenosti oboževanja mačk pričajo tudi številni kipci. Mačjim mladičem so obešali okoli vratu amulete s podobo boginje Bast, poginulo mačko pa je objokovala cela družina. Bogataši in reveži so telesa svojih mačk balzamirali in mačje mumije polagali v bakrene ali lesene kovčke, ki so bili obloženi z zlatimi lističi. Poleg nekaterih mačjih mumij so našli tudi mumije miši, ki so bili namenjene temu, da mačke na poti na oni svet ne bi pestila prehuda lakota [8].

Slika 3: Črna mačka

2.5.5 Dobri in slabi časi mačk

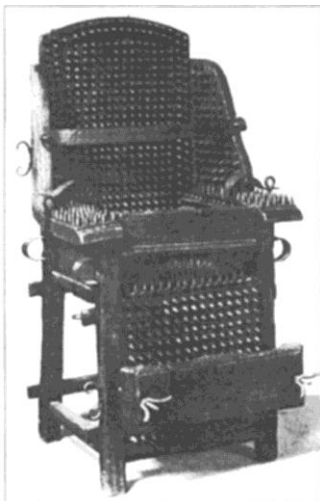
Mačke so skozi zgodovino preživele marsikaj, od kraj in mednarodnega tihotapljenja mačk do službovanja na ladjah, kjer so, kot v Noetovih časih, zgledno redčile podgane. Preživele

so preganjanje mačk in dočakale zakonsko zaščito. V nekem angleškem zakoniku so zelo natančno navedene kazni za krajo ali umor mačke. Mladič je stal en peni. Ko je mačka prvič ulovila miš, se je njena vrednost povzpela na dva penija, za odraslo žival pa je bilo treba odšteti kar štiri penije, tako kot za ovco ali kozo. Če je imel kupec upravičene reklamacije, mu je moral prodajalec tretjino cene vrniti, za mačko oziroma njene lastnosti pa je jamčila država. Sredi štirinajstega stoletja je po Evropi kosila kuga, ki so jo prenašale bolne črne podgane, vse dokler se niso začele boriti proti temu biču človeštva mačke. Toda lovorike zmag nad mišmi in podganami so kaj kmalu zamenjale grmade. Ko se je kuga malce umirila, so začeli mačke loviti, jih pribijati na križe in žive sežigati [8].

2.5.6 *Zgodovina čarovništva*

Čarovništvo je eden izmed najstarejših poklicev, ki spremlja človeka od njegovih začetkov do danes. Izvira iz želje, ki je globoko zakoreninjena v človekovi naravi: imeti oblast in moč nad neznanimi naravnimi ali pa celo nadnaravnimi silami, da bi jih uporabljali v svojo korist in po svoji volji. Copranje je brezčasno in ga srečujemo povsod po svetu. V našem stoletju se je pomladilo in postalo bolj množično kot kdajkoli prej.

Podoba čarovnice v klasični literaturi je temačna, škodljiva in tesno povezana z žensko. Bledih lic, ostudnih obrazov, bosih nog in razmršenih las, ovite v mrtvaške prte, so se starogrške čarovnice srečevale ob križpotjih, ponoči, na osamljenih mestih, z dolgimi kremplji razkopavale zemljo, ubijale ljudi in živali, jedle drobovino in se zaklinjale bogovom podzemnega sveta.

Do 14. stoletja je Cerkev na copranje gledala kot na manjši greh in grešniki so dobili le cerkvene pokore. Toda od 15. stoletja dalje je Cerkev čarovništvo proglasila kot najgnusnejši greh, nekaj groznega, kar je potrebno preganjati z najstrožjimi kaznimi. V 16. in 17. stoletju se je lov na čarovnice tako razbohotil, da je prerasel v histerično paniko in obsedenost od smrti, pekla, greha, satana in demonov. Od 14. do 18. stoletja so po Evropi in Ameriki potekali drastični čarovniški procesi, ki so se skoraj vedno končali s smrtjo obtoženih [9].

Slika 4: Ena izmed izvedb za mučenje in ubijanje čarovnic

3.5.7 *Mačke - družabnice čarovnic*

Cerkveni predpisi so škofo posebej opozarjali, naj pazijo na “nekatero brezbožno žensko, ki si, zaslepljena od hudiča in njegovih demonov, domišljajo in trdijo, da ponoči s pogansko boginjo Diano, s Herodiado in krdelom drugih žensk jahajoč nekatero živali preletijo velike daljave in morajo v določenih nočeh čakati na ukaze svoje vladarice. Vse to je poganska blodnja, ki jo hudi duh ustvarja v njihovi domišljiji.” Cerkev, ki se je pri razširjanju svojega nauka vztrajno borila proti poganskim predstavam in običajem, je imela kar naprej opraviti tudi z demonskimi bitji – čarovnicami. Za uspešnejši boj proti odpadnikom so ustanovili duhovno sodišče, imenovano inkvizicija, ki naj bi zatrla širjenje sekt in vero v hudiča oziroma čarovnice. Po Evropi je zagorelo na tisoče grmad. Na podlagi ovadb so bili obtoženi prepuščeni na milost, še pogosteje pa na nemilost sodnikovi samovolji. Njihove svojce so oropali imetja. Sojenje čarovnicam je postajalo vse donosnejši posel, na račun katerega so bogateli notarji, pisarji, gostilničarji in rablji.

In zakaj so bile obtožene čarovništva večinoma ženske? Inkvizitorji so razlagali, da je vzrok v sami naravi ženske. Ženska je namreč bolj mesena kakor moški, kar je razvidno iz mnogih telesnih umazanosti. To se je pokazalo tudi pri stvaritvi prve žene, saj je bila oblikovana iz ukrivljenega rebra. Rebro je bilo ukrivljeno in nagnjeno nasproti možu. Iz te pomanjkljivosti izhaja, da je žena le nepopolna žival, ki vedno vara ... (femina = “fe” in “minus”; fe = fides ali vera, minus pa manj, torej je femina tista, ki ima manj vere). Žena je slaba že po sami naravi, ker hitreje podvomi v vero, hitreje jo zataji, kar je podlaga za čarovništvo. Ženska se v skladu s svojo naravo »razpeni«, kadar sovraži tistega, ki ga je prej ljubila, razpeni se torej od jeze in nepotrpežljivosti. Takšne ženske so zakonolomke, vlačuge in priležnice velikašev. Največji zločin čarovnic je bila njihova pogodba s hudičem, ki se je lahko prikazoval tudi v podobe mačke. Zgorele so zatorej čarovnice in njihove družabnice mačke. V srednjem veku so postale te najbolj strah vzbujajoče zveri Evrope in nič čudnega ni, da jim še dandanes pripisujejo prinašanje nesreče. Črnim mačkam, ki so dopolnile sedem let, so pripisovali poleg družabniške in kamuflažne vloge tudi sposobnost prevzemanja podob. Spreminjale so se lahko v čarovnice in na valpurgino noč so na metlah odletele na sestanek s hudičem, ki so ga v znamenje naklonjenosti poljubljale na zadnjico. Tako mačke kot čarovnice pa so bile dejavne zlasti ponoči. Iz tega je mogoče sklepati, da so bile čarovnice le moškimi skrajno neposlušne ženske, ki so se

ponoči potikale naokoli in kot mačke dajale duška svojim nagonom. Leta 1792 so v Švici pogubili zadnjo čarovnico. Leta 1871, po 80. letih, je bila v Londonu prva razstava mačk. Toda v Belgiji so jih takrat še prizadevno metali z vrha katedrale, v Nemčiji pa so jim rezali ušesa [8].

2.6 *Naravne vraže*

2.6.1 *Živali*

Če gre čez cesto bela mačka, prinaša srečo, obratno pa nesrečo. Če vidiš črno mačko iti čez cesto, moraš trikrat pljuniti čez levo ramo, da preženeš nesrečo. Srečo prinašajo tudi pisane oziroma tribarvne mačke. Pri hiši, kjer imajo ljudje čebele se ne smeta dve osebi brisati z isto brisačo. Prav tako pa se čebel ne sme preklinjati, saj to bodo potem nabrale malo

medu. Veliko pajkov v stanovanju pomeni veliko snubcev. Kadar priletita čuk ali sova v bližino kake hiše, bo kmalu nekdo umrl. Kadar na tvoj prst prileti pikapolonica, si nekaj zaželi, saj zanjo velja, da uresničuje želje.

Slika 5: Pikapolonica

Spomladi srečo prinaša kukavica. Ljudje verjamejo, da s svojim oglašanjem prinaša bogastvo tistim, ki imajo takrat v žepu denar. Za grlico pravijo, da če poje v bližini hiše, bodo tam kmalu dobili otroka. Če pod ali v bližini hiše rije krt, pomeni, da bo nekdo v hiši kmalu umrl. Če ujameš spomladi prvič rumenega metulja, boš vse leto zagorel od sonca. Če pa ujameš belega, pa boš vse poletje bolj bled. Veliko število miši prinaša hudo leto ali celo kugo. O ribi pravijo, da kdor ne zna plavati, naj pogoltne nekaj živih rib in uspeh je zagotovljen. Če sraka zjutraj vrešči, to pomeni skorajšnji obisk ali pošto. Prav tako pomeni, da bomo še isti dan slišali neko novico [5].

2.6.2 *Rastline*

Če ti na kresno noč pomotoma pade praprotno seme v obuvalo, boš celo leto razumel živali. Vendar se mora to zgoditi nevede, sicer ni nobenega učinka. Razbita buča oznanja, da bo kdo odšel od hiše. Če dekle pojé na dan pred sv. Andrejem (Andrejevo, 30. november) tri pšenična zrna, vidi v snu svojega bodočega moža. Za podarjene rože pravijo,

se ne smeš zahvaliti, sicer ne bodo uspevale. Prav tako ponekod verjamejo, da moraš rožo ukrasti, če hočeš, da ti bo lepo rastla. Štiriperesna deteljica prinaša srečo. Še posebej, če jo odtrgaš z zobmi. Če je deteljica petperesna, pomeni denar [5].

Slika 6: Štiriperesna deteljica

2.6.3 *Vreme*

Med najboljše živalske vremenske preroke prištevamo nekatere pajke in rego – zeleno žabico. Kadar vidimo veliko pajkov, da pletejo nove mreže, stare pa popravljajo, bo lepo vreme. Ker se pajki bojijo dežja, jih je pri delu prav malo ali nikogar. Če v suhem vremenu ni nobenega pajka zunaj ali če kateri le začne delati mrežo, pa brez vzroka delo opusti in se skrije, bo vetrovno vreme [5].

2.6.4 *Vraževerja o ljudeh*

Če te srbijo dlani, boš dobil denar. Če te srbi desna dlan, pomeni, da boš zapravljajal denar. Če pa te srbi leva dlan, pomeni, da ti ga bo kdo prinesel. Kadar nekdo kihne, to pomeni, da so njegove besede resnične oz. da potrdi sogovornikovo ali svoje mnenje. Za hrano na splošno velja, da kadar ješ, ne jej stoj, sicer ti bo hrana šla v pete. Kadar se ti močno kolca, nekdo misli nate. Če ugameš, kdo misli nate, potem se ti ne bo več kolcalo. Pravijo tudi, da kadar se ti kolca, te nekdo opravlja. Da bi ugotovil, kdo misli nate oz. te opravlja, moraš hitro pogledati na uro in številki obeh kazalcev sešteti. Sešteto število ti da črko po abecednem redu, ta črka pa ti da začetnico osebe, ki te omenja. Če zjutraj, ko vstaneš s

postelje, stopiš z desno nogo na tla, boš imel tisti dan uspeh, če pa z levo, pa ne. Podoben pomen je tudi pri obuvanju. Če zjutraj najprej obuješ desno nogo, to pomeni srečo, če pa levo, pa nesrečo. Marsikje pravijo, da če te srbi nos, boš jezen. Pravijo pa tudi, da če te srbi leva stran, se boš poljubljal, če pa desna, pa boš jezen. Če te srbijo pete, pomeni, da se ti bliža velik ples. Če ti v ušesu zvoní, moraš nekoga vprašati v katerem ušesu ti zvoní. Če oseba ugane, bo neko novico slišala pred tabo, če pa ne, boš slišal novico prej. Če ti zvoní v desnem ušesu, pomeni nekaj dobrega, če pa v levem, pomeni nesrečo [5].

2.6.5 Poročno vraževerje

Če se nevesta pred odhodom od doma na poročno ceremonijo pogleda v ogledalo, pomeni to srečo v zakonu. Če nevesta na poti v cerkev vidi mavrico, črno mačko ali pajka, to pomeni dolg zakon. Če nevesta na poti v cerkev vidi pogreb, nuno ali izkopano jamo, pomeni to težave v zakonu. Če je na poročni dan lepo vreme, to pomeni lep in miren zakon. Če na poročni dan dežuje ali pa je oblačno, nakazuje precej razgiban zakon. Če dežuje pred ceremonijo, potem pa se prikaže sonce, to nakazuje zelo uspešen zakon. Če dežuje po ceremoniji, nakazuje, da bo zakon javno uspešen, v zasebnosti pa bo precej buren. Pri izhodu iz poročnega urada ali cerkve je potrebno obmetavati mladoporočence z rižem, ker to zagotavlja plodnost. Da bi odgnali zle duhove, pri vstopu v cerkev zvonijo zvonovi [10].

V okolici Mežice so menili, da nevesta v zakonu ne bo srečna, če si sama sešije poročno obleko. Podobna je tudi vraža iz okolice Žetal, kjer so verjeli, da si nevesta ne sme pomeriti poročne obleke prej kot na poročni dan, sicer bo v zakonu gotovo nesrečna. V okolici Ormoža pa svetujejo, naj si nevesta nikoli ne obleče modre poročne obleke in tudi ne modrega perila. To nikakor ni priporočljivo, saj bi bil lahko njen zakon nesrečen. V okolici Ormoža so verjeli, da je morala nevesta na poročni dan vreči nekaj denarja v posodo za pomije. Le tako bo njen zakon srečen in tudi denarja ne bo manjkalo. V Studenem na dolenskem pa so menili, da če je nevesta v cerkvi prosila ženina za denar, je potem v zakonu natančno vedela, koliko denarja ima njen mož.

Stara ljudska modrost pravi, da črepinje prinašajo srečo. Tako so nekoč verovali tudi ob poročnih pojedinah skoraj po vsej Sloveniji. V Laškem na primer pravijo, da je nujno treba na svatbi razbiti kakšen kozarec ali krožnik, seveda pa ne namerno. To pomeni kasnejšo

srečo za ženina in nevesto. Marsikje v naših krajih so nekdanj verovali, da mora nevesta na poti k poroki jokati, sicer bo jokala v zakonu [4].

2.6.6 Moč števil

Številke niso samo za računanje, ampak lahko na podlagi njih izvemo, kakšna prihodnost nas čaka. Med ljudstvom so najpomembnejša števila 3, 7, 9 in 12, ki spadajo med pravljicna števila. Neprijetno je število 13. Poznamo srečna in nesrečna števila, ki pa si jih velikokrat ljudje razlagajo po svoje. Soda števila veljajo za ženske, liha pa za moške. Po verovanju med ljudstvom imajo največjo moč števila od ena do deset ali trinajst.

Enica je številka, ki pomeni začetek vsega. Po verovanju naj bi ljudje, rojeni prvega ali desetega v kateremkoli mesecu, bili srečni in naj ta dan izrabijo za pomembnejše podvige. Ljudje, ki imajo dvojko za srečno število, naj bi imeli dvojno osebnost in jih je težko razumeti. Prav tako naj bi imeli sposobnost jasnovidnosti. Število tri velja za pravljicno (pojavlja se v mnogih pravljicah: trije sinovi, tri priložnosti ipd.), naj bi prinašalo srečo. Štirica je najsrečnejša, ker naj bi prinašala uspeh v materialnem življenju. Število pet je magično. V Angliji verjamejo, da hišna števila pet prinaša stanovalcem srečo in blaginjo. Med ljudmi je šest nekoliko dvomljiva številka, čeprav naj bi tisti, ki so rojeni šestega v

Slika 7: Sedem palčkov

mesecu, imeli sposobnost prerokovanja. Šestica pomeni ljubezen, zdravje, lepoto, srečo, priložnost. Sedem je priljubljeno število, katerega pomen najdemo v bibliji, v pravljicah itd. Za sedmega otroka v družini pravijo, da ima nadnaravne sposobnosti.

V vraževerju število osem nima posebne vloge. Devet je dovršeno število in območje nadnaravnega sveta (deveta nebesa). Desetica ni preveč upoštevana, sicer pa je številka kozmosa, vzorec stvarjenja. Število 11 je zelo nesrečno, ljudstvo ji pravi »hudičev ducat«. Dvanajst velja za srečno številko, njen pomen pa sega v svetovno mitologijo in religijo.

Trinajst velja v ljudskem verovanju za nesrečno število. V Ameriki nebotičniki nimajo trinajstega nadstropja, prav tako se tej številki ogibajo v Angliji ter v Parizu [5].

2.6.7 Srečni in nesrečni dnevi

V Sloveniji je vraževerje kar tesno povezano z določenimi dnevi v tednu, kdaj je primerno nekaj delati oz. kateri dnevi so tako imenovano »srečni dnevi«. Za večino Slovencev je ponedeljek navaden dan, ponekod celo najsrečnejši. Korošcem je celo najugodnejši dan za poroko, Štajercem je ta dan (vsaj ponekod) nesrečen dan. Za mnoge Štajerce je torek nesrečen dan, prav tako ni primeren za poroke. Pravijo celo, da se v torek ženijo le konjederci. Pravijo, da naj bi bili na sredo rojeni ljudje butasti in nesrečni. Sreda ni primeren dan za poroke. Četrtek je povsem navaden dan. O njem ne obstaja nobena vraža. Za petek Slovenci na splošno pravimo, da je nesrečen dan in ni dober za začetek pomembnejših opravil. Za soboto menijo, da ni dobro prestiti ob sobotah zvečer, sicer boš kaznovan. Za nedeljo trdijo, da je srečen dan, posebej za tiste, ki se na ta dan rodijo [5].

2.7 Vraževerje nezavedno vpliva na nakupovalne navade potrošnikov

Vraževerje glede srečnih ali nesrečnih števil, barv vpliva na navade kupcev, posebno na zadovoljstvo s kupljenim izdelkom in na tvegano odločanje. V ZDA prodajo 800 do 900 milijonov \$ manj na petek, 13., kakor v drugih dnevih v tednu. Ugotovili so, da se na ta dan ljudje odločajo za manj tvegane in bolj »varne« naložbe kakor druge dni. Na Tajvanu so raziskovalci ugotovili, da je neki izdelek s ceno 888 (srečna številka) kupilo 15% več ljudi kakor ob ceni 777. Ljudje so bolj nezadovoljni, če izgubijo ali polomijo svoj »srečni« izdelek kakor »nesrečnega«. Ti vplivi delujejo le, dokler se jih potrošniki ne zavedo, potem izgubijo učinek, so ugotovili raziskovalci z Baruch college [11].

2.8 Kaj o vraževerju menijo psihologi?

Nekateri psihologi menijo, da vraževerje ni le nesmiselno čaranje, ampak nam pomaga, da v življenje vnesemo malo reda. Prepričani smo, da se bomo z določenimi ukrepi izognili

neprijetnostim. Za kratek čas vraževerje odžene dvome in strah ter ustvarja občutek varnosti in reda. Podoben učinek imajo tudi rituali in talismani. V situacijah, npr. pred izpitom, nas pomirjajo in dajejo vtis, da nismo na milost in nemilost prepuščeni usodi in lahko tudi sami vplivamo na pomembne stvari. In vse to pogosto deluje. Še naprej torej trkajte ob les, saj od tega ne bo nobene škode. Za tem ne stoji magična moč samega amuleta ali rituala, ampak vloženo zaupanje. Če verjamemo, da bomo v nečem uspeli, so naše možnosti za uspeh precej večje. Nekaterim ljudem amuleti pomagajo, da občutijo vero in zaupanje in zaradi tega pripomorejo k notranji stabilnosti. Človek postane bolj zbran in se bolj sproščeno sooča z izzivi. Vraževerje je po drugi strani tudi znak upanja, vendar pazite, da ne zapadete preveč pod njegov vpliv, saj si boste življenje otežili namesto olajšali. Predvsem vzemite srečo v svoje roke. Športnik, ki ve, da je za prvenstvo trdo treniral celo leto, se bo bolj zanašal nase in vložen trud kot na pravo barvo plavalne kapice [12].

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 *Namen empirične raziskave*

Ugotoviti, ali so vraže vsakdanjik človeka in jim ljudje verjamejo. Raziskati pomen vraževerja nekoč in danes. Raziskati, ali se lahko vraževerju izognemo in analizirati, ali vraževerje vpliva na človeško psiho.

3.2 *Metodologija*

V raziskavi sva uporabili metodo raziskovalnih intervjujev, metodo anketiranja, metodo analize in sinteze ter delo s knjižnimi in internetnimi viri.

3.3 *Raziskovalni intervju*

Raziskovalni intervju s prof. Marjeto Čas sva izvedli ustno 20. januarja 2011 v prostorih OŠ Gustava Šiliha Laporje. Intervju s psihologom Jernejem Vidmarjem sva izvedli ustno, 13. januarja 2011, v prostorih Pediatrične klinike v Mariboru. Tretji intervju sva izvedli z gospodom Danijelom Šmidom – Dannyem, 8. januarja 2011.

3.4 *Raziskovalna anketa*

Januarja sva anketirali krajanje Laporja in učence 6. – 9. razreda Osnovne šole Gustava Šiliha Laporje. Anketo je izpolnilo 242 krajanov in učencev skupaj. Vprašalnik je vseboval 12 vprašanj zaprtega in odprtega tipa.

3.5 *Obdelava podatkov*

Podatke iz anket sva obdelali ročno in s pomočjo računalniškega programa Microsoft Office Excel. Podatki so bili kvalitativno obdelani.

4 REZULTATI

4.1 Raziskovalni intervju s prof. Marjeto Čas

1. Kakšen pomen so imele vraže v preteklosti?

Imele so zagotovo velik pomen, saj so bili ljudje zelo vraževerni, ker si številnih pojavov v naravi niso znali razlagati in so zato krivili hudiča oziroma druge nadnaravne sile. Že v srednjem veku so bili mnenja, da naj bi v naravi obstajale sile, ki naj bi jih bilo mogoče nadzorovati ali usmerjati s posebnimi besedami, uroki in zagovori, pa tudi s kretnjami, različnimi predmeti, obredi. Tudi v novem veku se je to splošno prepričanje obdržalo. Različne vraže so se ohranile, nastale so nove, mnoge so žive še danes.

2. Zakaj so pred davnimi časi sežigali coprnice?

Zato, ker so verjeli, da imajo zvezo s hudičem in delajo ljudem škodo (toča, neurja, krive so bile, da so zbolele živali in ljudje). Ljudje so bolj verjeli v obstoj hudiča, kot pa v obstoj Boga. V 16. in 17. stoletju je povsod po Evropi potekal velik lov za čarovnicami. Samo v 17. stoletju naj bi na grmadah zgorelo okoli 100.000 žensk, obtoženih čarovništva.

3. Ali se je veliko starih vraž ohranilo oz. so še danes prisotne?

Ni se jih ohranilo veliko, vsaj pri nas ne. Če povprašamo informatorje na terenu, vedo o vražah povedati bore malo, bodisi, da jim je neprijetno ali pa jih v resnici ne poznajo. Predvsem starejša populacija pozna več vraž. Zanimivo vražo o »britju glist« mi je povedala stara ženica. Po 2. svetovni vojni so bili majhni otroci zelo glistavi, zato so jim namazali trebuščke z mastjo, potem pa so z britvico 1 cm nad kožo delali krožne gibe in mrmrali: »Gliste brijem, gliste brijem, glist ni več«. Verjeli so namreč, da so na takšen način glistam odrezali glave. Vraževerje se je prenašalo iz roda v rod, določene stare vraže so poniknile v pozabo, določene so se ohranile, nastajale so nove.

4. Kdaj približno se je vraževerje začelo?

Izvira že iz prazgodovine, saj nam določeni materialni in pisni viri govorijo o tem. Ker so bili tedanji ljudje popolnoma odvisni od narave, je to povsem normalno.

5. Ali so sežigali samo coprnice?

Ne, na začetku tudi coprnike, vendar so kasneje ugotovili, da so ženske bolj dovzetne za vpliv hudiča, ker so bolj naivne, šibkejše... Včasih so vladarji uprizorili čarovniški proces tudi proti svojim političnim nasprotnikom oz. vsem tistim, ki so se jih hoteli iznebiti. Sodne procese je vodila inkvizicija (cerkvena sodišča). Izrekli so smrtne kazni, sežig na grmadi.

6. Kako so se ljudje odzvali na sežig coprnic?

Najprej s strahom, kasneje pa so verjeli, da so v resnici coprnice in so jim to privoščili. Poleg tega velja omeniti, da je bil sežig čaravnice velika manifestacija na prostem, ki so ji ljudje radi prisostvovali, saj je bilo dogodkov podobnih razsežnosti bore malo. Ob razglasitvi obsodbe so ljudje kričali in obsojali žensko, obtoženo čarovništva. Marsikdaj so vanjo lučali tudi kamenje ali druge predmete.

7. Kakšne so bile te coprnice in kakšne pripomočke so imele?

Coprnice so bile po navadi ženske, ki so se ukvarjale z zdravilstvom ali so imele določene talente. Imele niso nobenih posebnih pripomočkov, ker so si izmislili njihovi krvniki. Le ti so verjeli, da jahajo na metli ali na shajanja s hudičem, včasih naj bi zajahale celo prašiča. Same naj bi izdelovale posebne zvarke, ki so bili smrtonosni, z uroki pa naj bi povzročale bolezni in različne ujme.

8. So ljudje verjeli v coprnice in so jih sežigali zaradi strahu, ker se jim je zdelo nespoštljivo, da so si izmišljevale stvari, ki v resnici sploh niso obstajale?

Ljudje so jih sežigali zato, ker so bili mnenja, da bodo s tem svet očistili pred hudičevim vplivom. V resnico sploh niso obstajale. Vendar pa so tudi razumniki, kot je bil npr. Janez Vajkard Valvasor, verjeli v njihov obstoj. Njihovo preganjanje na Krajskem je opisal v delu Slava vojvodine Krajske.

9. Kakšno zvezo sta imela vera in vraževerje nekoč?

Ljudje so bili zelo verni, vendar so močno verjeli tudi v obstoj temnih sil, v obstoj hudiča. Zato so tudi začeli ustanavljati cerkvena sodišča, ki naj bi deželo očistila čarovnic in vraž.

10. Ali so obstajali ljudje, ki so napovedovali prihodnost?

Da, so obstajali. Bili so zelo cenjeni. Znani astronomi so se ukvarjali z astrologijo, ker so na ta način zaslužili precej denarja. Preden so ljudje naredili pomemben korak v svojem življenju, so vedno povprašali za nasvet astrologe.

11. Ali so ljudje vedeli, da jim vraževerje lahko tudi škoduje?

Ne, po mojem mnenju niso vedeli.

12. Ali so vedeli, kakšna je razlika med magijo in vraževerjem?

Verjetno ne. Sicer pa je med njima povezava. Magija je pravzaprav sinonim za čarovništvo, še posebej črna magija, ki naj bi bila zelo nevarna.

13. Ali so bile v starih vražah omenjene tudi mačke?

Da, bile so zelo pogosto omenjene. Že zaradi njihovega videza so jih pripisovali določeno nadnaravno moč. Še posebej so bile v ospredju črne mačke. Še danes je zelo razširjena vraža, da če ti črna mačka prečka cesto, to pomeni nesrečo.

4.2 Raziskovalni intervju z gospodom Danijelom Šmidom-Dannyem

1. Zakaj ste se odločili za poklic vedeževalca?

Za poklic vedeževalca se nisem odločil, prišlo je samo po sebi. Drugače pa takrat, ko sem jaz to počel, tega poklica še ni bilo niti v registraciji niti to še ni bil uradno priznan poklic. Dejstvo je, da sem sledil svojim občutkom in vizijam, jih razlagal in svetoval s pomočjo njih vsem, ki so se želeli pogovarjati o tem.

2. Ali je vedeževanje del Vašega življenja?

Vizije, občutki, s tem pa tudi posledično vedeževanja, kartoskopija in napovedovanje prihodnosti, vse to je moje življenje in brez tega si le - tega ne predstavljam.

3. Koliko let že opravljate to delo?

Javno od leta 1988. Z vizijami pa živim že od rojstva naprej, torej 42 let.

4. Ali je Vaše delo naporno?

Zame osebno ja. Je naporno, sploh kadar se soočam, in to je zelo pogosto, s problemi, življenjskimi stiskami, boleznimi, smrtjo in izgubo ljudem ljubih oseb ... Ja, je naporno, vendar to je moje poslanstvo in tako mora biti ne glede na vse.

5. Vas obišče (prosi za nasvet) veliko strank na dan?

Veliko ljudi se obrača name tako ali drugače in v vseh možnih oblikah komunikacije.

6. Kakšna je izobrazba Vaših strank?

Name se obračajo ljudje vseh profilov, izobrazb, od ljudi brez poklica do najvišje možne stopnje študija.

7. Kakšna je starost strank, ki Vas prosi za nasvet?

Od 18 let dalje pa do 90 let in tudi še starejši so že govorili z menoj. Mladoletnim, razen v primeru ko so prisotni tudi starši, ne odgovarjam na tovrstna vprašanja.

8. Katera vprašanja Vam ljudje najpogosteje postavijo?

Kolikor je ljudi, toliko je tudi različnih vprašanj in seveda še več. Najbolj klasične teme pa so v splošnem povedano ljubezen, delo, zdravje, denar, odnosi, energije in želje.

9. Katero vprašanje se Vam je zdelo najbolj nenavadno in Vam je ostalo v spominu?

Kar nekaj jih je bilo takih. Ne bom pa pozabil, ko je mož spraševal, če mu lahko povem pin ženinega mobilnika, ker sumi, da mu ni zvesta.

10. Kakšen odnos imate z ljudmi oz. s strankami?

Dober, prijateljski, zelo oseben in seveda na profesionalni ravni.

11. Ali prerokujete samo s pomočjo kart (astrologije)?

Astrologija nima kaj dosti skupnega z menoj. Jaz sem namreč vizionar ali prerok. Delujem s pomočjo občutkov in neobičajnih ali pa nelogičnih zaznav. Za svoje vizije pa uporabljam simboliko in tukaj v tem primeru uporabljam posebej za to narejene karte s podobami in raznoraznimi simboli. S pomočjo daru, ki ga imam, pa lahko delujem tudi brez tega, saj začutim energije samostojno in zato lahko napovedujem stvari, ki jih vidim in občutim, česar pa drugi običajno ne zmorejo.

12. Ali menite, da napovedovanje prihodnosti vpliva na ljudi?

Zelo vpliva v določenih primerih. Zato je nujno potrebno vedeti, kakšna je etika tega početja in kaj se lahko ter kaj se ne sme razlagati.

13. Se da ljudi prepričati v nekaj in kako? Kakšne so Vaše izkušnje?

Jaz ljudi v ničesar ne prepričujem. Jim nakažem smernice, odločajo pa se sami. Osebno sem mnenja, da se drugih ne sme spreminjati niti usmerjati in da je tukaj zelo pomembna že prej omenjena etika.

14. Za svojo oddajo ste dejali, da je parapsihološka. Zakaj?

V naši oddaji smo zdaj zbrani ljudje, ki se ukvarjamo z mejnim področjem in smo na svoj način prepoznavni v državi že desetletja. Prepričan sem, da z referencami, ki so posledica naših delovanj v slovenskih medijih, zagotovo sodimo v ospredje in v sam vrh tega, s čimer se ukvarjamo po prepoznavnosti. Meta Malus in tudi sam se ukvarjava tudi s konkretno parapsihologijo, ki je zelo delikatna. In ker v oddaji delujeva dva parapsihologa, sem jo tako tudi poimenoval.

15. Ali berete horoskop?

Seveda ga berem in v horoskope, ki jih pripravlja gospa Meta Malus, tudi osebno zaupam.

16. Ste vraževerni (dimnikar, črna mačka, petek, 13. ...)?

Tudi vraževeren sem. Pri črni mački, ki mi prečka pot, trikrat pljunem čez ramo, pri dimnikarju se primem za gumb, na petek, 13., nimam sestankov in ne hodim pod lestvijo.

17. Kako Vi vidite razlike (če so) med magijo, vraževerjem in Vašim delom?

Vraževerje je eno in to nastane ob določenih ponavljajočih se dogodkih, ki jih ljudje opazimo, občutimo, si jih zapomnimo in o tem govorimo. To govorjenje pa se potem prenaša iz roda v rod, za kar pa ni nujno, da je tudi tako, kot se govori, kajti nekatere vraže nimajo dosti skupnega z realnostjo. Magija je pa nekaj popolnoma drugega. Tukaj pa so na delu energije, s katerimi se lahko škoduje ali pa dela pozitivne reči. Imamo več različnih magij. Tista lepa, ki se uporablja za pozitivne namene je bela. Tista, ki ni najbolj priporočljiva, a je obenem še vedno ljudem v dosti primerih sprejemljiva, deluje na čustva in strast splošno, na ljubezen, je rdeča. Ta, ki pa je ne priporočam in deluje na princip

vsiljevanja volje nekoga drugega proti lastni volji prvega in pri kateri se uporabljajo prepovedane stvari, pa je črna. Znanje vseh treh se imenuje zlata in človek, ki pozna vse naštetu, se imenuje Mag.

4.3 Raziskovalni intervju z gospodom Jernejem Vidmarjem

1. Ste vraževerni?

Ne.

2. Berete in verjamete horoskopu?

Ne.

3. Zakaj je vraževerje prisotno med ljudmi?

Verjetno so vzroki in motivi pri ljudeh različni. V nekaterih kulturah je lahko to del njihovega dožemanja in razumevanja sveta, ritualov, prepričanj in pravil, drugje del družinskih vzorcev in učenja ... Vsem je verjetno skupno, da tudi s pomočjo vraževerja in ritualov, ki so del le-tega, umirjajo strahove, tesnobe, negotovost.

4. Do kolikšne mere lahko ljudje verjamejo vražam (ali je vraževerje utemeljeno)?

Sam do sedaj nisem izsledil raziskave ali dokazov, s katerimi bi utemeljeval oz. razlagal mehanizme, delovanje, vpliv vraževerja/ritualov na življenje, prihodnost, vedenje posameznika. Zame je popolnoma neutemeljeno.

5. Se vam zdi, da so starejši ljudje bolj vraževerni?

Veliko izkušenj s starejšimi ljudmi nimam (delam na Pediatrični kliniki), tudi literature s tega področja ne prebiram in lahko delim samo moj vtis. Po mojih izkušnjah starostniki niso bolj vraževerni (morda je tako samo v krogu, ki ga jaz poznam, se z njim družim). Menim, da morda vraževerje ni toliko povezano s starostjo, temveč tudi s posameznikovimi osebnostmi in kognitivnimi značilnostmi, zrelostjo, z učenjem (družina, vrstniki, modeli) in lastnimi izkušnjami oz. lastno razlago le-teh.

6. Ali so ljudje z vražami zasvojeni?

Menim, da pri vražah ne gre za problem zasvojenosti, vsaj ne v smislu kot je strokovno zasnovan.

7. Zakaj ljudje sploh verjamejo vražam in vedeževalcu?

Ker so v sebi utrdili prepričanje, izkušnjo, da s tem, ko »verjamejo« vraži in izpeljejo ritual ali slišijo napoved vedeževalca, vsaj v tistem trenutku do neke mere pomirijo svojo negotovost, strah oz. stisko.

8. Ali je dobro verjeti vedeževalcem? Zakaj ne? Zakaj da?

Ne. Ker je vse skupaj laž in manipulacija z ljudmi.

9. Menite, da napovedovanje prihodnosti vpliva na človeka/ljudi?

Napovedovanje prihodnosti lahko močno in negativno vpliva na posameznika, na njegovo razpoloženje, negotovost, tesnoba, in strategije soočanja s problemi. Človek se lahko usmeri v popolnoma napačno dojetje situacije in iskanja rešitev. Problem napovedovanja prihodnosti pa je aktualen tudi znotraj medicine (kronične bolezni, terminalne faze bolezni – kdaj, kaj, koliko, komu kaj povedati?). Odpirajo se mnoge strokovne in etične dileme ob razvoju dednih preiskav - posebej v ZDA postajajo zelo popularna komercialna testiranja DNK, s katerimi odkrivajo našo rizičnost za mnoge bolezni (in »napovedujejo« našo prihodnost), hkrati pa ugotavljajo, da si ljudje rezultate pogosto napačno razlagajo, jih precenjujejo, delajo napačne sklepe in načrte, povečuje se njihova (nepotrebna) zaskrbljenost in tesnoba.

10. Ali vraževerje škoduje?

Vraževerje vidim kot prostorsko – časovno nadaljevanje povsem benignih, nepomembnih, folklornih vraž, prepričanj in ritualov, ki jih deli večina ljudi. So lahko del naših načinov umirjanja, ampak smo hkrati lahko do njih kritični, jih kontroliramo do oblik, ko ne zmoremo več kritičnosti, distance in kontrole ter začne vraževerje vse bolj pomembno vplivati na naše življenje. Zaradi tega trpimo, smo pogosto tesnobni, se ne zmoremo več prav umiriti. V teh primerih bi gotovo lahko rekli, da vraževerje negativno vpliva na naše življenje, nam škoduje, postane vir naše stiske.

11. Kako pomagate ljudem, ki so zasvojeni z vražami (če so) ?

Do sedaj še nisem zdravil pacienta, ki bi se name obrnil s tem problemom. Kot rečeno pa menim, da pri vraževerju (kot motnji oz. problemu) ne gre za mehanizme odvisnosti, temveč za problem, ki je bližje obsesivno – kompulzivni motnji in problemu anksioznosti širše. Sam bi pacientu poskušal pomagati s kognitivno – vedenjsko terapijo.

12. Je kakšna razlika med vraževerjem, magijo ter drugimi »oprijemljivejšimi« načini verovanja?

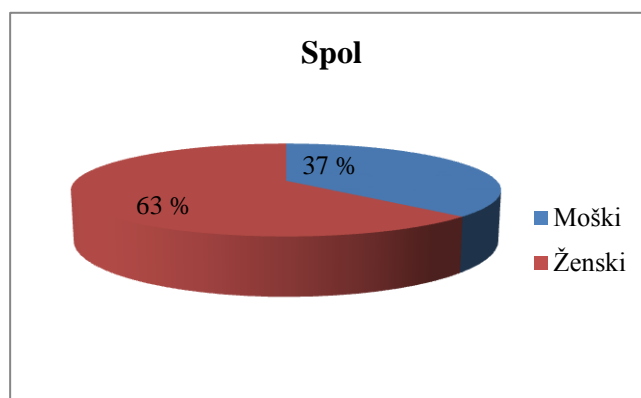
Moram priznati, da ne vem, kakšna je razlika med vraževerjem in magijo oz. na kaj mislite s pojmom magija in da imam precej omejeno znanje o religijah (če ste nanje mislili z »drugimi oprijemljivejšimi načini verovanja«). Zame je velika razlika v tem, da religije vseeno poskušajo dajati kompleksne odgovore o svetu, življenju, našem bivanju, vrednotah, smislu, iskanju notranjega miru in izpolnjenosti ipd. ter nam ne ponuja samo prazne magije. Vraževerje pa je samo odzivanje na naše trenutne strahove, tesnobe ali stiske oz. v blažji obliki del folklore, navad, ki nima pomembnega vpliva na nas in življenje.

13. Kako Vi gledate na delo vedeževalcev, ki ljudi prepričujejo, da jim lahko napovedo prihodnost? Kakšne so Vaše izkušnje z ljudmi?

Na delo vedeževalcev gledam zelo negativno, ker menim, da je vse skupaj laž in manipuliranje z ljudmi ter izkoriščanje njihove negotovosti, strahov, skrbi ali stiske. Z vedeževanjem jim ne ponujajo prave pomoči in pravih rešitev oz. jih pravzaprav od tega oddaljujejo, jim škodijo.

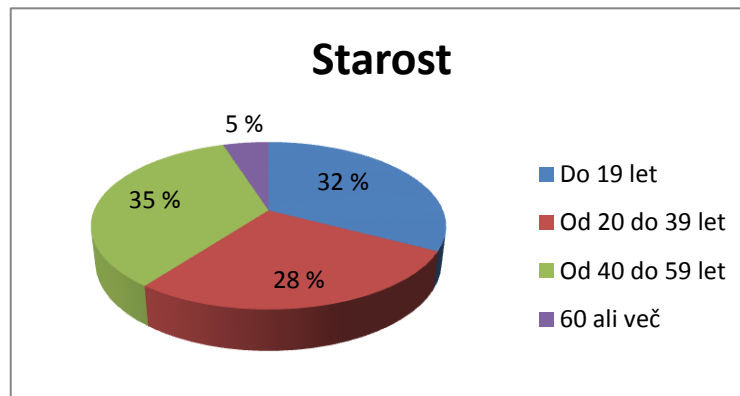
4.4 Analiza anket

Vse anketna vprašanja sva analizirali glede na spol. Če je v odgovorih na vprašanja prihajalo do razlik med spoloma, sva v grafih prikazali in razložili razliko. Če bistvenih razlik med odgovori anketiranih moških in žensk ni bilo, rezultate prikazuje en graf (moški in ženske).

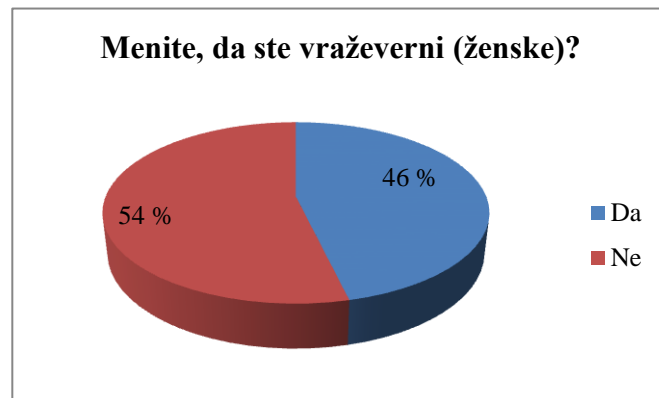
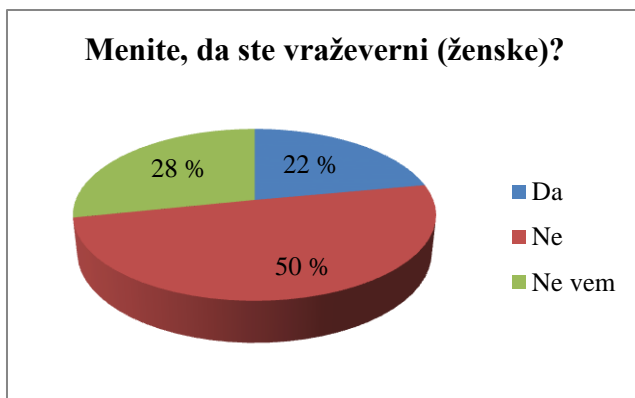
Graf 1: Spol anketirancev

Anketo je izpolnilo 63 % žensk in 37 % moških.

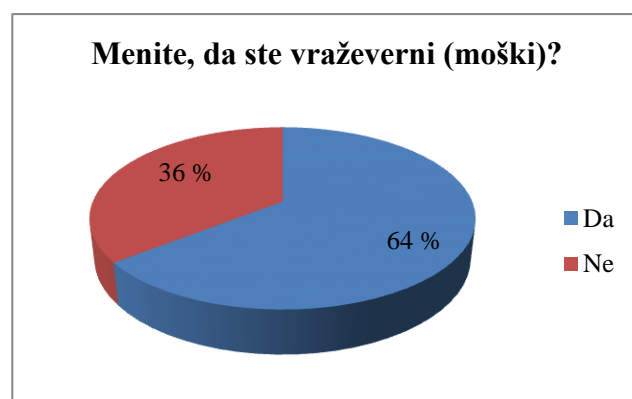
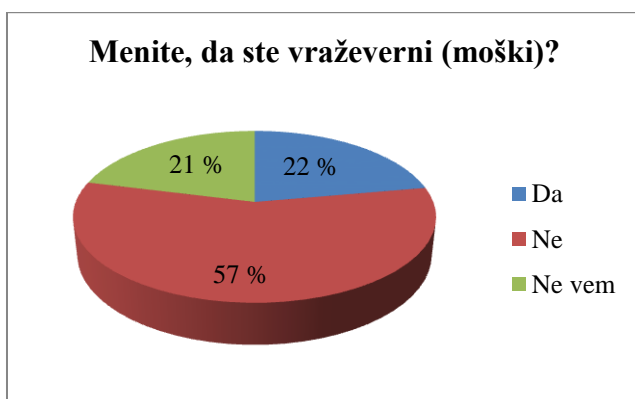

Graf 2: Starost anketirancev

32 % vseh anketiranih so bili osnovnošolci in srednješolci. Nekaj manj (28 %) je bilo krajanov starih od 20 do 39 let, 35 % anketiranih je bilo starih od 40 do 59 let, najmanj (5 %) krajanov, ki so izpolnili anketo, je bilo starih 60 let ali več.

Graf 3 in 4: Rezultati 3. anketnega vprašanja pri ženskah

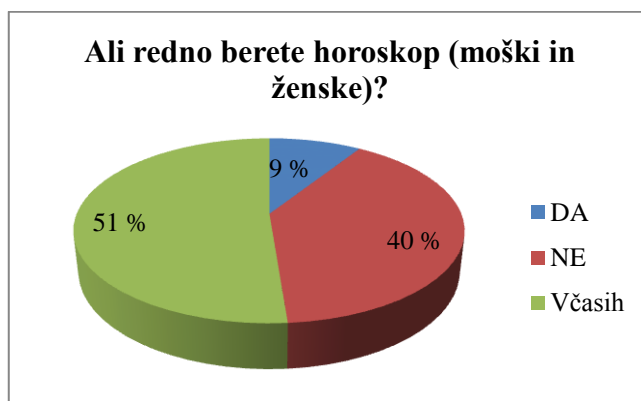
Graf 5 in 6: Rezultati 3. anketnega vprašanja pri moških

Graf 7: Rezultati 3. anketnega vprašanja pri moških in ženskah – povprečje

3. anketno vprašanje sva analizirali glede na spol. Leva grafa (3. in 5. graf) prikazujeta odgovore anketiranih moških in žensk ločeno. Ker veliko anketiranih ni vedelo, če so vraževerni oz. so trdili, da niso vraževerni, sva se odločili in preverili njihove odgovore na 5. in 6. anketno vprašanje. Če so odgovorili, da verjamejo v vsaj eno znamenje sreče ali

nesreče, sva ugotovili, da so vraževerni. Desna grafa (4. in 6. graf) prikazujeta dejansko vraževerje anketiranih moških in žensk. Rezultati so naju osupnili. Bolj vraževerni so moški in ne ženske. Mogoče je krivo to, da je bilo anketiranih bistveno manj moških, od tega jih je bila slaba polovica starih do 19 let. 7. graf prikazuje povprečje glede vraževernosti ljudi. Ugotovili sva, da je polovica moških in žensk vraževernih.

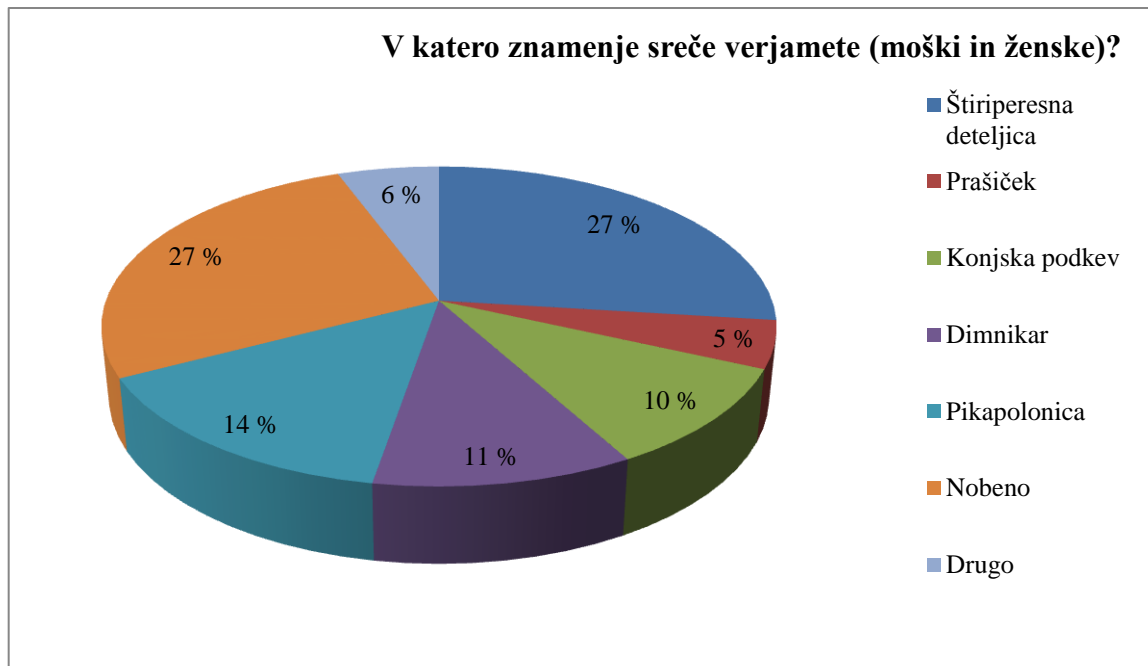
Graf 8: Rezultati 4. anketnega vprašanja

Polovica (51 %) anketiranih včasih bere horoskop, 9 % ga bere vedno, 40 % anketirancev trdi, da horoskopa sploh ne prebira.

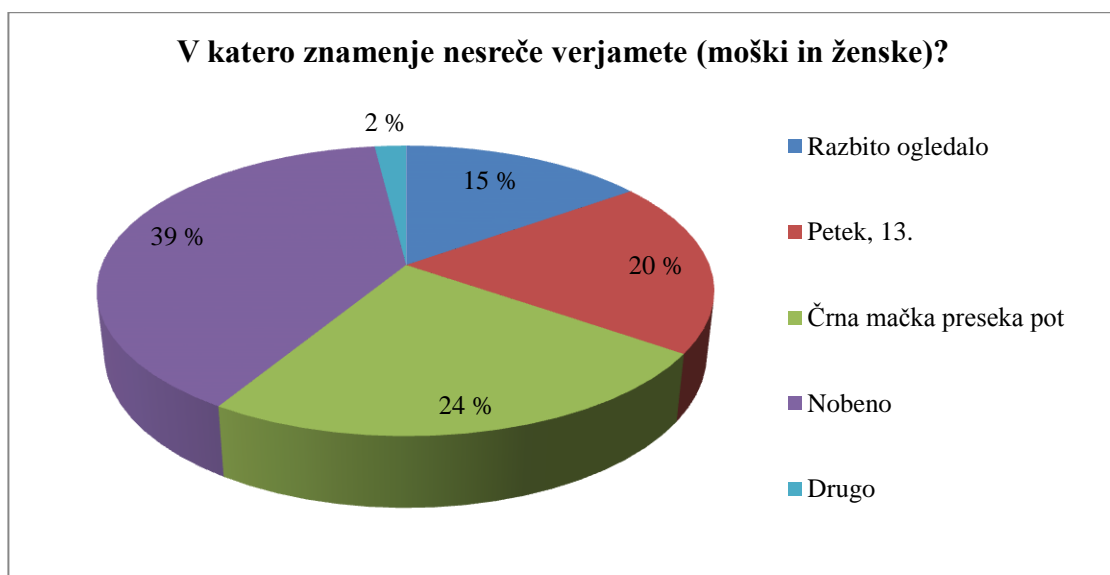
Graf 9: Rezultati na podvprašanje 4. anketnega vprašanja

Več kot polovica (66 %) anketirancev samo včasih verjame napovedim v horoskopu. Manj kot 10 % (8 %) anketiranih vedno verjame, kar piše v horoskopu. Samo 26 % nikoli ne verjame horoskopu.

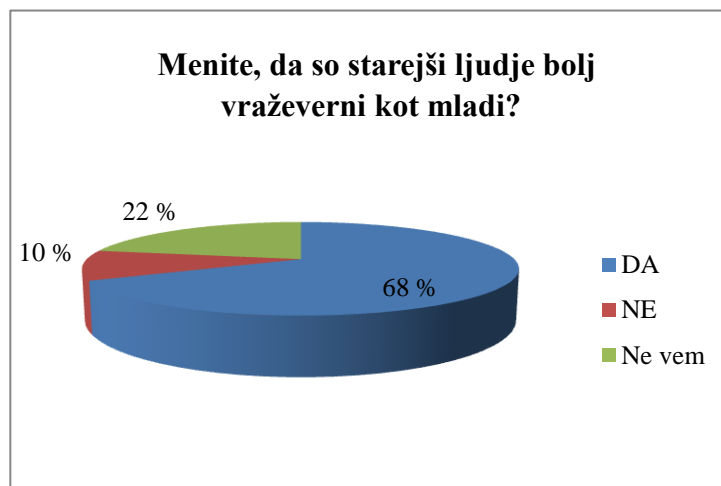
Graf 10: Rezultati 5. anketnega vprašanja anketiranih moških in žensk

Ugotovili sva, da je število ljudi, ki verjamejo v štiriperesno deteljico (1/4), enako kot število ljudi, ki ne verjamejo v nobeno znamenje sreče. Najmanj ljudi verjame, da jim prašiček prinaša srečo. Ostali verjamejo v konjsko podkev, dimnikarja in pikapolonico. Pod drugo so anketiranci zapisali: zakletstva, pri kovancu cifra gor obrnjena, pajka ne ubij dopoldan, rdeča barva, v novem letu hišnega praga prva ne sme prestopiti ženska, število treh korakov.

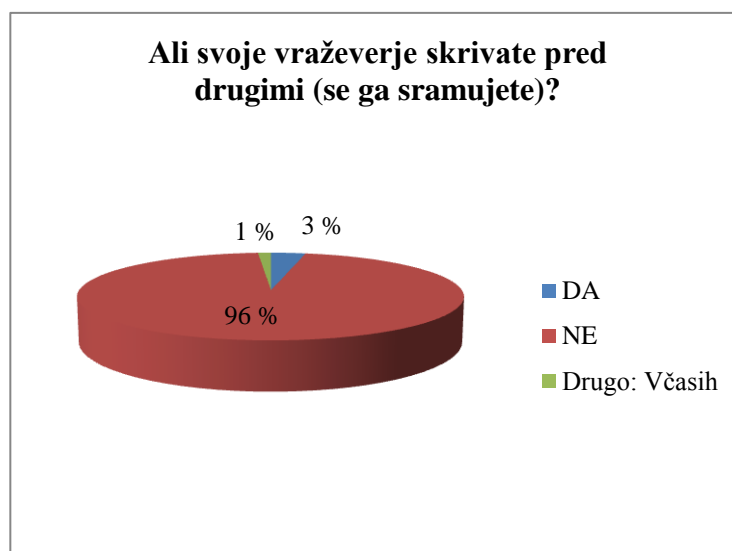
Graf 11: Rezultati 6. anketnega vprašanja anketiranih moških in žensk

Skoraj 40 % anketiranih ne verjame v nobeno znamenje nesreče. Ena četrtnina anketiranih meni, da je črna mačka, ki ti preseka pot, znamenje nesreče, prav tako razbito ogledalo in petek, 13. Pod drugo so anketiranci zapisali: rdeča barva, v novem letu hišnega praga prva ne sme prestopiti ženska, zakletstva, kovanec, pajka ne ubij dopoldan.

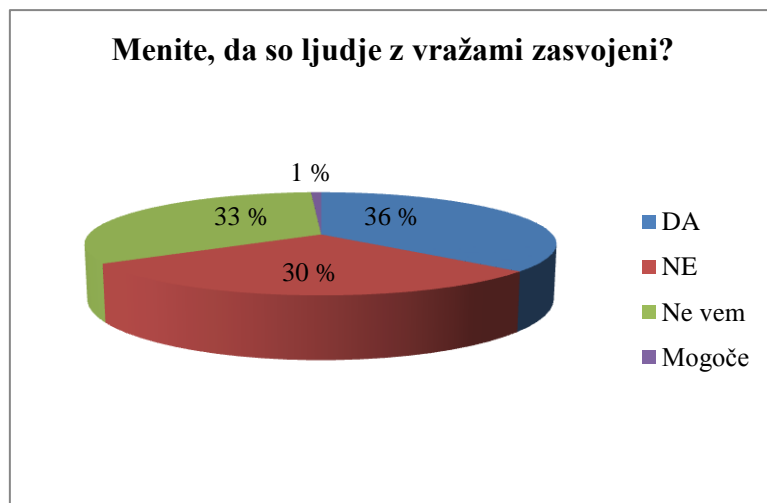
Graf 12: Rezultati 7. anketnega vprašanja

Večina krajanov in učencev OŠ Gustava Šiliha Laporje (68 %) meni, da so starejši ljudje bolj vraževerni. 10 % je mnenja, da niso vraževerni, 22 % ljudi ne ve, ali starost vpliva na vraževerje ljudi.

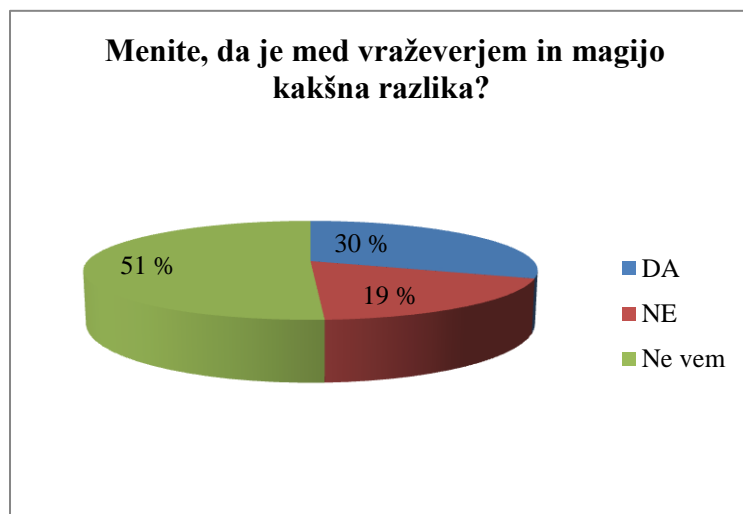
Graf 13: Rezultati 8. anketnega vprašanja

Iz grafa je razvidno, da skoraj nihče (96 %) svojega vraževerja ne skriva pred drugimi oz. se ga ne sramuje. Redki posamezniki (4 %) vraževerje skrivajo vedno ali le včasih.

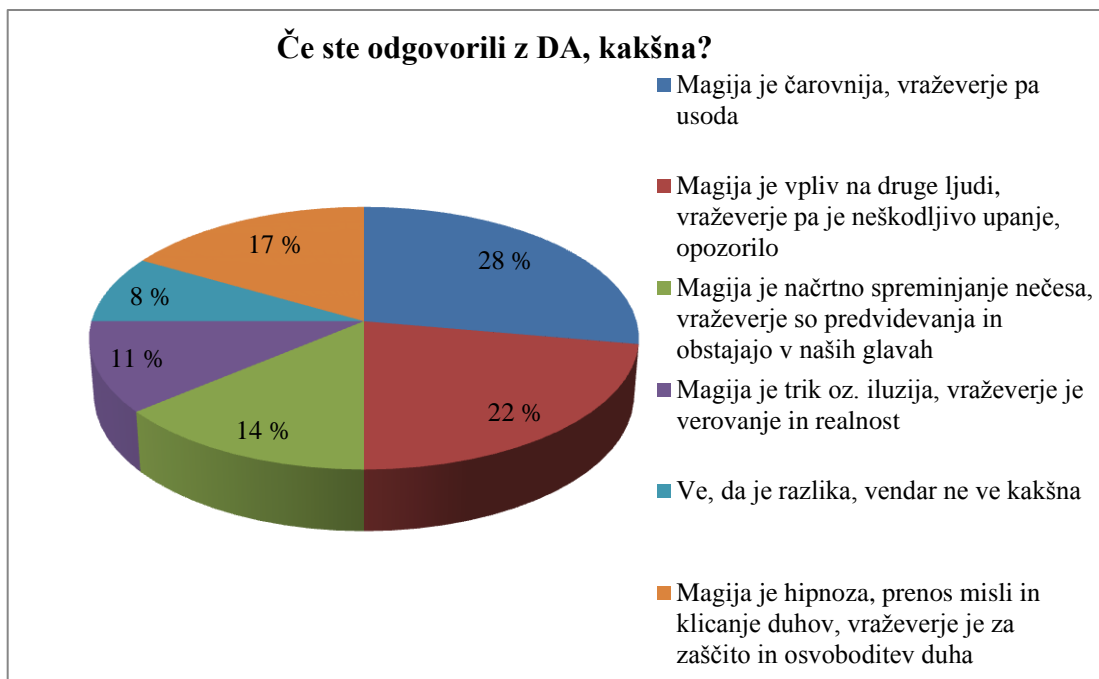
Graf 14: Rezultati 9. anketnega vprašanja

37 % anketirancev meni, da so ljudje lahko z vražami zasvojeni, tretjina anketiranih ne ve, slaba tretjina pa meni, da se ljudje z vražami ne morejo zasvojit.

Graf 15: Rezultati 10. anketnega vprašanja

Polovica anketirancev (51 %) ne ve, ali je med vraževerjem in magijo kakšna razlika. 30 % anketiranih je mnenja, da razlika med vraževerjem in magijo obstaja. Skoraj petina vseh meni, da med vraževerjem in magijo razlike ni.

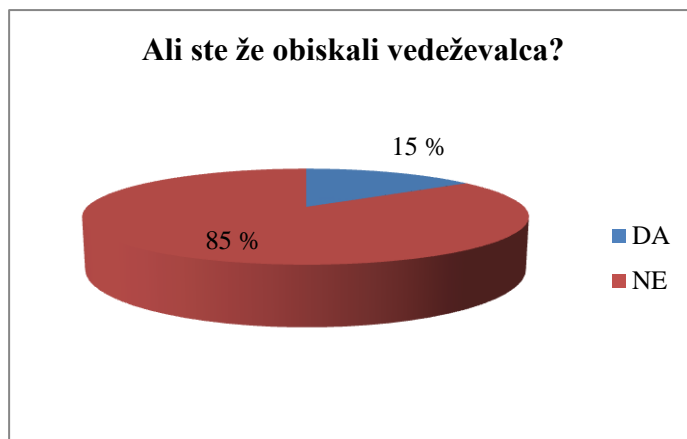
Graf 16: Rezultati na podvprašanje 10. anketnega vprašanja

28 % vprašanih meni, da je magija čarovnija, vraževerje pa usoda. 22 % anketiranih je mnenja, da je magija vpliv na druge ljudi, vraževerje pa neškodljivo upanje oz. opozorilo. 14 % anketiranih pravi, da je magija načrtno spreminjanje nečesa, vraževerja pa so predvidevanja in obstajajo v naših glavah. 11 % krajanov in učencev meni, da je magija trik oz. iluzija, vraževerje pa verovanje in realnost. 8 % jih ve, da je razlika med vraževerjem in magijo, vendar ne ve kakšna. 17 % jih je mnenja, da je magija hipnoza, prenos misli in klicanje duhov, vraževerje pa za zaščito in osvoboditev duha.

Graf 17: Rezultati 11. anketnega vprašanja

38 % anketirancev bi izkoristilo možnost, da bi lahko izvedeli, kaj bi se zgodilo v prihodnosti.

Graf 18: Rezultati 12. anketnega vprašanja

Večina (85 %) še ni obiskala vedeževalca, 15 % vprašanih pa so to že storili.

Graf 19: Rezultati na podvprašanje 12. anketnega vprašanja

46 % jih je odgovorilo, da jim je vedeževalec pravilno napovedal prihodnost, 16 % anketiranih pravi, da jim prihodnosti ni pravilno napovedal, 38 % pa je odgovorilo, da jim je vedeževalec delno pravilno napovedal prihodnost.

5 RAZPRAVA

5.1 *Ovrednotenje hipotez*

Hipoteza 1: Ljudje z vražami niso zasvojeni.

Prvo hipotezo sva potrdili. Rezultati raziskovalnega intervjuja z g. Jernejem Vidmarjem in raziskovalne ankete (graf 14) so pokazali, da ljudje z vražami niso zasvojeni. Tudi teoriji o vraževerju ni podatkov, da bi lahko od vraž bili odvisni. Gospod Vidmar meni, da se z vražami ne moremo zasvojiti. Odgovori na anketno vprašanje (deleži anketirancev so skoraj enaki, tj. da, ne in ne vem), kažejo, da so anketiranci deljenega mnenja. Verjetno je problem, ker si ne znajo razložiti pojem zasvojenost. G. Vidmar je mnenja, da pri vražah ne gre za problem zasvojenosti, vsaj ne v smislu, ki je strokovno zasnovan. Gre bolj za vedenjsko obsesivno kompulzivno motnjo, ki se je lahko odvadimo. Nad rezultati sva bili presenečeni, saj sva bili mnenja, da se ljudje z vražami lahko zasvojijo.

Hipoteza 2: Starejši ljudje so bolj vraževerni.

Drugo hipotezo sva potrdili. Krajanji Laporja z okolico menijo, da so starejši ljudje bolj vraževerni (graf 12). G. Vidmar ima povsem drugačno, negativno mnenje. Meni, da vraževerje ni toliko povezano s starostjo, temveč s posameznikovimi osebnostmi in kognitivnimi značilnostmi, zrelostjo, učenjem ... Vraževerje je del ljudskega izročila, ki ga stari starši prenašajo na potomce iz generacije v generacijo. Z njihovo smrtjo, »gredo« v pozabo tudi vraže, toda zlata doba elektronike nam omogoča, da dediščino naših prednikov shranimo.

Hipoteza 3: Ljudje redno berejo horoskop.

3. hipotezo sva potrdili na podlagi anketnega vprašalnika. Na 4. anketno vprašanje je večina (3/4) krajanov in učencev odgovorila, da horoskop berejo včasih ali redno, ter da napovedim v horoskopu verjamejo. G. Danijel Šmid – Danny bere horoskope, ki jih pripravlja Meta Malus ter v njih tudi osebno zaupa. G. Jernej Vidmar spada med Slovence, ki horoskopa sploh ne berejo. Ker horoskope najdemo na različnih internetnih straneh in pisnih virih, sklepava, da ljudje povprašujejo po horoskopih, zato jih mediji tudi ponudijo. Zaradi povpraševanja je ponudba.

Hipoteza 4: Med magijo in vraževerjem je velika razlika.

Hipotezo 4 sva potrdili s pomočjo raziskovalne ankete (graf 15 in graf 16) ter z intervjujem, ki sva ga izvedli z g. Šmidom in g. Vidmarjem. G. Vidmar je povedal, da ne ve kakšna je razlika med magijo in vraževerjem. Meni le, da obstaja razlika. G. Šmid je mnenja, da vraževerje nastane ob določenih ponavljajočih se dogodkih, ki jih ljudje opazimo, občutimo, si jih zapomnimo in o tem govorimo. To govorjenje pa se nato prenaša iz roda v rod. Magija pa je nekaj popolnoma drugega. Tukaj so na delu energije, s katerimi se lahko škoduje ali pa dela pozitivne reči. Imamo več različnih magij: belo, črno in rdečo. Na 10. anketno vprašanje in podvprašanje je 30 % anketirancev odgovorilo, da je med magijo in vraževerjem razlika, dobra polovica anketiranih pa ni vedela, če kakšna razlika sploh obstaja. Nekateri anketiranci so na svoj način pojasnili razliko med magijo in vraževerjem.

Hipoteza 5: Vraževerje je utemeljeno.

To hipotezo sva potrdili. Nekateri psihologi pravijo, da naj verjamemo v različne amulete in vraževerna dejanja, če nam to pomaga, ker nam dajo občutek varnosti, ki škoditi ne more. G. Vidmar pa meni, da vraževerje ni utemeljeno oz. ne pozna raziskave, ki bi razlagala vpliv vraževerja na posameznika. Strinja se, da ljudje s pomočjo vraževerja in obredov umirjajo negotovost in tesnobo. Meni, da vraževerje lahko škodi, če do vraževerja nimamo distance. Vraževernim ljudem bi poskušal pomagati s kognitivno – vedenjsko terapijo. Iz primerov naravnih vraž tudi lahko opazimo, da pogosto držijo. Torej, vraževerje vpliva na človeka, lahko pomirja ali povzroči še večje tesnobe.

Hipoteza 6: Vraževerje ljudem škoduje.

Hipotezo 6 sva potrdili na podlagi raziskovalnega intervjuja z g. Jernejem Vidmarjem in preučevanja zgodovine vraževerja. Po navadi nam lahko vraževerje pomaga, da se umirimo in da nam občutek varnosti. G. Vidmar pa vidi vraževerje kot prostorsko – časovno nadaljevanje benignih, nepomembnih, folklornih vraž, prepričanj in ritualov, ki jih deli večina ljudi. Ko začne vraževerje vse bolj pomembno vplivati na naše življenje, trpimo in se ne moremo več prav umiriti. V teh primerih, vraževerje negativno vpliva na naše življenje in nam škoduje. Iz zgodovine vraževerja sva ugotovili, da je zaradi vraževerja krute smrti umrlo mnogo žensk, ki so jih razglasili za čarovnice. Po zaslugi vraževerja in Cerkve so tudi črne mačke plačale z glavo.

5.2 *Diskusija*

V uvodu sva napisali, da se z vraževerjem srečujemo vsak dan, vendar se tega pogosto ne zavemo. S tem se strinjava le delno, saj je res, da se z vraževerjem soočamo vsak dan, ne strinjava pa se, da se tega skoraj nikoli ne zavemo. Na primer ljudje po navadi trkamo na les, da potrdimo neko stvar. Tukaj vidimo, da je vraževerje prisotno, in da se tega tudi zavemo, vsaj v večini primerov.

Predvidevali sva tudi, da več kot polovica vedeževalcev na svetu laže in si izmišljuje določene stvari, za katere je tako ali tako samoumevno, da se bodo zgodile. So pa tudi takšni ljudje, ki resnično vedo, kaj delajo in nam lahko povedo, kaj se bo v resnici zgodilo v naši prihodnosti. S tem se strinjava. G. Danny pravi, da opravlja svoje poslanstvo in veliko ljudi ga prosi za nasvet. Zaveda se etike svojega početja in zaradi vizij smrti ter drugih neprijetnih dogodkov trpi. Pravi, da mora paziti, kaj pove, da si ne bi ljudje napačno razlagali povedanega, kar se pogosto dogaja. Gospod Jernej Vidmar nama je na 7. vprašanje raziskovalnega intervjuja odgovoril, da vedeževalcem ni dobro verjeti, saj meni, da je vse skupaj laž in manipulacija z ljudmi. Od g. Čas sva izvedeli, da so ljudje jasnovidce v preteklosti zelo cenili. Zanimivo bi bilo raziskati, kateri vedeževalci so pristni in kateri le sleparji. Menili sva, da se zaradi prepogostih obiskov pri vedeževalcih ljudem zmanjša finančno stanje. Najino mnenje se ni spremenilo, saj je poklic vedeževalca precej dobičkonosen in se lepo obrestuje. Na spletu pa že najdemo osebe, ki prerokujejo zastonj. Od posameznika je odvisno, katero možnost bo izbral, plačljivo ali zastonj.

V uvodu trdiva, da so lahko ljudje od vraž odvisni. Menili sva, da če človek, ki verjame mnogim vražam, kot so na primer, razbito ogledalo, petek, 13. ..., lahko z njimi zasvoji. Iz raziskovalnega intervjuja z gospodom Vidmarjem sva ugotovili, da pri vraževerju oziroma vražah ne gre za problem zasvojenosti, ki je strokovno zasnovan.

V teoretičnem delu in intervjuju gospe Čas sva omenili tudi mačke in čarovnice. Cerkev je označila čarovništvo kot največji greh in zato so čarovnice žive sežigali, jih položili na mučeniški stol ... Meniva, da so ljudje in Cerkev v tistih časih iskali grešnega kozla za nezadovoljstvo ljudi in zato so trpele čisto nedolžne ženske. Meniva, da so bili ljudje takrat zelo krivični, saj so obtoževali ženske, ki je se je ukvarjala z zelišči, amuleti in tudi tiste, ki

so rojstva nadzorovale z različnimi tehnikami. Te ženske so največkrat usmrtili blizu pokopališč, na cestnih križiščih, na gričih. Z usmrtitvijo coprnice se nikakor ne strinjajo, saj sva mnenja, da je to zelo krut zločin, ki je bil takrat zelo dobičkonosen posel. Zaradi vraževerja, človekovega neznanja, domišljije, so plačale tudi mačke. Verjeli so, da prinašajo nesrečo. Vendar pa nihče ne ve, če je res. Dvomiva. V teoriji sva ugotovili, da mačke ne prinašajo samo nesreče, npr. tribarvne in bele mačke. Če bela mačka prečka cesto, prinaša srečo, če črna, pa nesrečo. Ker so verjeli, da se mačke ponoči spremenijo v čarovnico, so jih v Belgiji metali z vrha katedrale, v Nemčiji pa so jim rezali ušesa. Meniva, da se poboji mačk kruti in nepotrebni, naj bo vraževerje še tako utemeljeno.

Vraževerje je zelo zanimiva tema, o kateri bi lahko zapisali veliko več. Ko bodo zagovori raziskovalne naloge, bova najprej obuli desni čevelj. Upava, da naju bo obiskala pikapolonica in nama uslišala željo. Z malo sreče poti ne bo prečkala črna mačka. Mogoče najdeva še kakšno štiriperesno deteljico. In mogoče res srečava dimnikarja, se opomniva: **GLEJ, DIMNIKAR, PRIMI SE ZA GUMB**, ter se nama posreči na zagovoru (trkava na les).

6 ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi sva ugotovili, da je vraža stvar ali dejanje, za katero človek verjame, da lahko na nedoumljiv način vpliva na človeško usodo, oziroma življenje. Vraže so prisotne povsod, kjer je prisoten človek in izvirajo iz prazgodovine, pred antiko. Tako kot smo različni ljudje po svetu, so različne tudi vraže. V razsvetljenstvu so skušali vraže odpraviti. V človeški psihi so se je ohranile do danes. Izpodrinili jih nista ne izobrazba, ne inteligenca ali uspeh (zvezdniki). Na splošno velja prepričanje, da je praznoverje nastalo iz želje po razlagi življenja in naravnih pojavov, ki jih človek ni mogel razumeti in je bil ob njih nemočen. Vendar to ne drži povsem (npr. Indijanci). Vse, kar danes označujemo kot vraževerje, je bilo včasih vera. Vraže se prepletajo s šegami, navadami, verstvi, magijo, svetom simbolov in mitov. V njih je skrit drobec resnice. V ljudskem verovanju so ohranjeni skriti narobe obrnjeni koščki nekaterih resničnih in pravih spoznanj.

Mnenja psihologov (internetni članek Kaj o vraževerju menijo psihologi, Jernej Vidmar) in mnogi avtorji, ki so pisali o vraževerju, se lahko razlikujejo. Vsi se strinjajo, da nam

vraževerje pomaga, da v življenje vnesemo malo reda, se umirimo. Za tem ne stoji magična moč samega amuleta ali rituala, ampak vloženo zaupanje. Če verjamemo, da bomo v nečem uspeli, so naše možnosti za uspeh precej večje. Nekaterim ljudem amuleti pomagajo, da občutijo vero in zaupanje in zaradi tega pripomorejo k notranji stabilnosti. Človek postane bolj koncentriran in se bolj sproščeno sooča z izzivi. Vraževerje je znak upanja, vendar pazite, da ne zapadete preveč pod njegov vpliv, saj si boste življenje otežili, namesto olajšali. Vzemite srečo v svoje roke. Športnik, ki ve, da je za prvenstvo trdo treniral celo leto, se bo bolj zanašal nase in vložen trud, kot na pravo barvo plavalne kapice. Gospod Vidmar tudi trdi, da lahko vraževerje zelo negativno vpliva na naše življenje, je lahko izvor novih tesnob. Vraževerje vpliva tudi na nakupovalne navade, sploh »osovražen« je petek, 13. Če se odločimo, se vraževerju lahko izognemo in se ga odvadimo.

Meniva, da sva v raziskavi uporabili dobre metode raziskovanja. Raziskovalno anketo je izpolnilo 242 krajanov Laporja in učencev OŠ Gustava Šiliha Laporje. Rezultati ankete so bili zelo jasni. Anketirani so bili različnih starosti in izobrazbe. Vzorec sva kvalitetno obdelali. Z različnimi raziskovalnimi metodami sva nekatere hipoteze potrdili, druge pa ovrgli.

Iz raziskovalne ankete sva ugotovili, da je polovica anketirancev (Slovencev) vraževernih, torej za umirjanje tesnob in skrbi uporabljajo vraže. Z raziskovalno nalogo sva odkrili, da se ljudje z vražami ne moremo zasvojiti. Vraževerje je utemeljeno in lahko škoduje. Bolj vraževerni so starejši ljudje. $\frac{3}{4}$ ljudi bere horoskop včasih ali redno in napovedim v horoskopu verjame. $\frac{1}{4}$ ljudi verjame v štiriperesno deteljico. Prav tako $\frac{1}{4}$ ne verjame v nobeno znamenje sreče. Najmanj ljudi verjame, da jim prašiček prinaša srečo. Ostali verjamejo v konjsko podkev, dimnikarja in pikapolonico. Skoraj 40 % anketiranih ne verjame v nobeno znamenje nesreče. Najmanj marajo petek, 13. in črno mačko, ki jim prečka pot. Redki posamezniki svojo vraževernost skrivajo. Ugotovili sva, da ljudje vedo, da je med vraževerjem in magijo razlika. Najmanj 40 % ljudi bi izkoristilo možnost, da bi lahko izvedeli, kaj se bo zgodilo v prihodnosti. Zato je 15 % anketiranih že obiskali jasnovidca. Kot pravi gospod Danny, se jasnovidci morajo pri napovedovanju prihodnosti držati etike. Vedeti morajo, kaj se lahko in kaj se ne sme razlagati, ker se drugih ne sme spreminjati niti usmerjati. Ljudi jasnovidci ne smejo prepričevati, lahko le nakažejo smernice, odločajo pa se sami.

6.1 *Predlogi za nadaljnjo raziskavo:*

- kakšno povezavo sta imela vraževerje in vera nekoč,
- natančneje raziskati vrste vraž,
- podrobneje raziskati nastanek vraž (iz kod natančneje izvirajo)
- raziskati, kateri vedeževalci so pristni in kateri sleparji.

6.2 *Uporabnost naloge*

S to raziskovalno nalogo želiva ljudi še bolj seznaniti o vraževerju, do katere mere naj verjamejo vražam in vedeževalcem in jih posvariti pred morebitnimi posledicami. Rezultate najine raziskovane naloge bova objavili v šolskem časopisu Troblja, prav tako v krajevnem časopisu Panorama. Poslušalcem, krajanom Laporja z okolico in učencem OŠ Gustava Šiliha Laporje jo bova predstavili na Majskih druženjih.

7 LITERATURA IN VIRI

7.1 Literatura

- [1] Kocjan – Barle, M. 2003 – 2005: Slovenski veliki leksikon. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [2] Vraževerje (2. jan. 2011). Dostopno na naslovu: http://www.dijaski.net/get/soc_ref_vrazeverje_01.doc
- [3] Ovsec, D. J. 2001: Vraževerje sveta: o nastanku vraž, njihovem razvoju in pomenu. Ljubljana: Založba Kmečki glas.
- [4] Radešček, R. 1984: Slovenske ljudske vraže. Ljubljana: ČZP Kmečki glas.
- [5] Vraževerje. Blog: Freja (2. jan. 2011). Dostopno na naslovu: <http://www.rtv slo.si/blog/humanist/vrazeverje/12476>
- [6] Kojić, T. Vraževerje med zvezdniki. 19. 6. 2010. (2. jan. 2011) Dostopno na naslovu: <http://www.viva.si/Psihologija-in-odnosi/3102/Vra%C5%BEeverje-med-zvezdniki?index=3>
- [7] Človeško vraževerje: Kaj pa, če e vse res? Petek trinajsti – nesrečen ali lažna slava? (2. jan. 2011) Dostopno na naslovu: http://www.topshop.si/zabava_vrazeverje-113611-2420-article.html
- [8] Mačke in vraževerje. (2. jan. 2011) Dostopno na naslovu: <http://www.utrinek.si/macke-in-vrazeverje>
- [9] Pavličič, S. (Ur.). 1997: Čarovništvo nekoč – magija danes. Ljutomer: Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer.
- [10] Admin. Poročno vraževerje. 1. 4. 2010. (2. jan. 2011) Dostopno na naslovu: <http://www.kartomantik.com/2010/04/porocno-vrazeverje/>
- [11] Vraževerje nezavedno vpliva na nakupovalne navade potrošnikov. Journal of Consumer Research, 22. 2. 2008. (2. jan. 2011) Dostopno na naslovu: http://www.sinapsa.org/radovedni/novice/vra%c5%beeverje_in_nakupovalne_navade
- [12] Vraževerje nas krepi. Zurnal24.si. Ljubljana. 11. 12. 2009. (2. jan. 2011) Dostopno na naslovu: <http://www.zurnal24.si/zdravje/vrazeverje-nas-krepi-152593/clanek>

7.2 *Viri slikovnega gradiva*

SLIKA 1: Amulet. Pridobljeno: 28. 1. 2011 na spletni strani:

<http://www.naturesgifts.com.au/shop/images/amulet%20healing%20powers.JPG>

SLIKA 2: Podkev. Pridobljeno: 4. 1. 2011 na spletni strani:

<http://www.rtv slo.si/blog/humanist/vrazeverje/12476>

SLIKA 3: Črna mačka. Pridobljeno: 10. 1. 2011 na spletni strani:

http://www.dijaski.net/get/soc_ref_vrazeverje_01.doc

SLIKA 4: Ena izmed izvedb za ubijanje čarovnic. Pridobljeno v knjigi:

Pavličič, S. (Ur.). 1997: Čarovništvo nekoč – magija danes. Ljutomer: Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer.

SLIKA 5: Pikapolonica. Pridobljeno: 28. 1. 2011 na spletni strani:

<http://www.rtv slo.si/blog/humanist/vrazeverje/12476>

SLIKA 6: Štiriperesna deteljica. Pridobljeno: 28. 1. 2011 na spletni strani:

<http://www.utrinek.si/wp-content/uploads/2009/12/deteljica.jpg>

SLIKA 6: Sedem palčkov. Pridobljeno: 28. 1. 2011 na spletni strani:

<http://www.rtv slo.si/blog/humanist/vrazeverje/12476>

7.3 *Ustni viri*

1. Marjeta Čas, učiteljica zgodovine, na Osnovni šoli Gustava Šiliha Laporje
2. Jernej Vidmar, specialist klinične psihologije, na Pediatrični kliniki v Mariboru
3. Danijel Šmid – Danny, vedeževalec

8 PRILOGE

Priloga 1: Vprašanja za raziskovalni intervju z gospodom Jernej Vidmarjem, specialistom klinične psihologije na Pediatrični kliniki v Mariboru

1. Ste vraževerni?
2. Berete in verjamete horoskopu?
3. Zakaj je vraževerje prisotno med ljudmi?
4. Do kolikšne mere lahko ljudje verjamejo vražam (ali je vraževerje utemeljeno)?
5. Se vam zdi, da so starejši ljudje bolj vraževerni?
6. Ali so ljudje z vražami zasvojeni?
7. Zakaj ljudje sploh verjamejo vražam in vedeževalcu?
8. Ali je dobro verjeti vedeževalcem? Zakaj ne? Zakaj da?
9. Menite, da napovedovanje prihodnosti vpliva na človeka/ ljudi?
10. Ali vraževerje škoduje?
11. Kako pomagata ljudem, ki so zasvojeni z vražami (če so)?
12. Je kakšna razlika med vraževerjem, magijo in drugimi "oprijemljivejšimi" načini verovanja?
13. Kako Vi gledate na delo vedeževalcev, ki ljudi prepričujejo, da jim lahko napovedo prihodnost? Kakšne so vaše izkušnje z ljudmi?

Priloga 2: Vprašanja za raziskovalni intervju z gospo Marjeto Čas, učiteljico zgodovine na Osnovni šoli Gustava Šiliha Laporje

1. Kakšen pomen so imele vraže v preteklosti?
2. Zakaj so pred davnimi časi sežigali coprnice?
3. Ali se je veliko starih vraž ohranilo oz. so še danes prisotne?
4. Kdaj približno se je vraževerje začelo?
5. Ali so sežigali samo coprnice?
6. Kako so se ljudje odzvali na sežig coprnic?
7. Kakšne so bile te coprnice in kakšne pripomočke so imele?
8. So ljudje verjeli v coprnice in so jih sežigali zaradi strahu, ker se jim je zdelo nespoštljivo, da so si izmišljevale stvari, ki v resnici sploh niso obstajale?
9. Kakšno zvezo sta imela vera in vraževerje nekoč?

10. Ali so obstajali ljudje, ki so napovedovali prihodnost?
11. Ali so ljudje vedeli, da jim vraževerje lahko tudi škoduje?
12. Ali so vedeli, kakšna je razlika med magijo in vraževerjem?
13. Ali so bile v starih vražah omenjene tudi mačke?

Priloga 3: Vprašanja za raziskovalni intervju z gospodom Danijelom Šmidom – Dannyem, vedeževalcem

1. Zakaj ste se odločili za poklic vedeževalca?
2. Ali je vedeževanje del Vašega življenja?
3. Koliko let že opravljate to delo?
4. Ali je Vaše delo naporno?
5. Vas obišče (prosi za nasvet) veliko strank na dan?
6. Kakšna je izobrazba Vaših strank?
7. Kakšna je starost strank, ki Vas prosi za nasvet?
8. Katera vprašanja Vam ljudje najpogosteje postavijo?
9. Katero vprašanje se Vam je zdelo najbolj nenavadno in Vam je ostalo v spominu?
10. Kakšen odnos imate z ljudmi oz. s strankami?
11. Ali prerokujete samo s pomočjo kart (astrologije)?
12. Ali menite, da napovedovanje prihodnosti vpliva na ljudi?
13. Se da ljudi prepričati v nekaj in kako? Kakšne so Vaše izkušnje?
14. Za svojo oddajo ste dejali, da je parapsihološka. Zakaj?
15. Ali berete horoskop?
16. Ste vraževerni (dimnikar, črna mačka, petek, 13. ...)?
17. Kako Vi vidite razlike (če so) med magijo, vraževerjem in Vašim delom?

Priloga 4: Anketni vprašalnik za učence Osnovne šole Gustava Šiliha Laporje in krajani Laporja.

ANKETNI VPRAŠALNIK

Sva Anika Kavkler in Tjaša Strmšek iz 8. razreda OŠ Gustava Šiliha Laporje in raziskujeva temo **GLEJ, DIMNIKAR, PRIMI SE ZA GUMB**. Vljudno vas prosiva, da odgovorite na spodnja vprašanja.

1. Spol:

- a) Moški
- b) Ženski

2. Starost:

- a) Do 19 let
- b) Od 20 do 39 let
- c) 40 do 59 let
- d) 60 ali več

3. Menite, da ste vraževerni?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne vem

4. Ali redno berete horoskop?

- a) Da
- b) Ne
- c) Včasih
- d) Nikoli

Če ste odgovorili z DA, ali verjamete napovedi v horoskopu?

- a) Da
- b) Ne
- c) Včasih

5. V katero znamenje SREČE verjamete?

- a) Štiriperesna deteljica
- b) Prašiček
- c) Konjska podkev
- d) Dimnikar
- e) Pikapolonica
- f) V nobeno
- g) Drugo: _____

6. V katero znamenje NESREČE verjamete?

- a) Razbito ogledalo
b) Petek, 13.
c) Črna mačka preseka pot
d) V nobeno
e) Drugo: _____

7. Menite, da so starejši ljudje bolj vraževerni kot mladi?

- a) Da
b) Ne
c) Ne vem

8. Ali svoje vraževerje skrivate pred drugimi (se ga sramujete)?

- a) Da
b) Ne
c) Drugo: _____

9. Menite, da so ljudje z vražami zasvojeni?

- a) Da
b) Ne
c) Ne vem
d) Mogoče

10. Menite, da je med vraževerjem in magijo kakšna razlika?

- a) Da
b) Ne
c) Ne vem

Če ste odgovorili z DA, kakšna? _____

11. Če bi imeli možnost izvedeti, kaj se bo zgodilo v vaši prihodnosti, bi to možnost izkoristili?

- a) Da
b) Ne
c) Ne vem
d) Drugo: _____

12. Ali ste že obiskali vedeževalca?

- a) Da
b) Ne

Če ste obkrožili da, ali vam je vedeževalec pravilno napovedal prihodnost?

- a) DA
b) NE
c) Delno

Hvala za sodelovanje!